

Ormož(ani) in 2. svetovna vojna

Uvod

Javnosti zamolčani dogodki in ljudje izpred več desetletij omogočajo tendencioznim posameznikom in skupinam potvarjanje zgodovine – čemur smo priča že kar nekaj časa, zlasti glede obdobja 2. svetovne vojne. Da bi to nepoznavanje in pozabo preprečil, sem raziskal dogajanje v mestu Ormož in se odločil, da 75 let po koncu 2. svetovne vojne objavim vse razpoložljive informacije o žrtvah okupatorjevega nasilja nad zavednimi Slovenci (izgnanci, interniranci, borci...), prav tako pa tudi o ljudeh, ki so bili takrat na sovražni strani, bodisi kot zagrizeni pripadniki nacističnega gibanja, t.j. člani kulturbunda, Nemci ali slovenski izdajalci, ki so ob koncu vojne pobegnili v tujino skupaj s poraženo nemško vojsko.

*Fotokopija razglednice iz časa pred začetkom 2. sv. vojne.
Avtor te angažirane ilustracije je Vlasto Kopač.*

jo na temelju najdenih dokumentov v arhivih in proučitvi različnih drugih virov ustvaril ob pisanju članka (ki ga v nadaljevanju teksta navajam okrajšano zgolj kot »članek o mojem očetu«) »Po sledih zavednega ormoškega sokola«,² v katerem sem se osredotočil na zgodbo mojega očeta Franca Tropa, krojaškega mojstra iz Ormoža, izgnanega v Srbijo, v kraj Ribarska banja. Gre torej za nadgradnjo oz. nadaljevanje/razširitev obravnavane teme, ki

Nemški okupator je v okviru svoje raznarodovalne politike v prvih treh mesecih (po zasedbi našega ozemlja) leta 1941 izgnal iz mesta Ormož 120 zavednih Slovencev. Najbolj izpostavljeni so bili ekonomsko neodvisni in izobraženi ljudje, pa tudi drugi napredni – svobodoljubno in narodoljubno usmerjeni – posamezniki, ne glede na to, ali so bili delavci ali kmetje. Tako ne čudi, da so se na listi za izgon znašli tako Maistrovi borci kot tudi člani organizacije Sokol, saj so vsi ti veljali za Nemcem sovražne in torej take, ki jih ne bo moč zlomiti, pokoriti in pridobiti na svojo stran kot aktivne sodelavce ali simpatizerje nacizma. Slednji (simpatizerji Nemcev), še zlasti pa aktivni člani kulturbunda (navdušeni pristaši nacizma), so (ob nemi večini pasivnih opazovalcev dogajanja) svojim slovenskim someščanom z ovajanjem povzročili ogromno gorja in škode. Poleg izgnancev so to najbolj občutili prebivalci in lastniki 15 hiš na Lenti, ki so jo Nemci s pomočjo slovenskih izdajalcev požgali do tal, tik preden so pred napredujočimi zmagovalci pobegnili ob koncu vojne.

Bistveni del tega prispevka k zgodovini mesta Ormož je dejansko razširjena podatkovna baza o izgnanih prebivalcih mesta Ormož in uničenju naselja Lenta, ki sem

¹ Vladimir Trop, pravnik, Komenda.

² Publikacija Zgodovinskega društva Ormož, Zgodovinski zapisi XV/2018.

pa se tokrat osredotoča (poleg izgnancev in prebivalcev Lente) na druge osebe, ki so tudi povezane z istim obdobjem. Dogajanja v tem času so iz meni nepoznanih razlogov bila do sedaj zapostavljena: neraziskana in/ali strokovno neprimerno (parcialno ali pa površno – po liniji najmanjšega navora) obdelana (zataje/va/no ali prikrojeno – manipulirano) in zato širši javnosti popolnoma neznana. Zato sem se odločil podati celostno sliko s čim več možnimi podatki, po možnosti preverjenimi na več načinov, zlasti podprtimi v dokumentih (arhivi in literatura).

Tekst je razdeljen v več tematskih sklopov, katerih ogrodje predstavljajo podatki oseb, ki so pospremljeni s kratkim opisom okoliščin, zaradi katerih so se znašli ti ljudje v tem sklopu. Ker je Osvobodilna fronta slovenskega naroda združevala pod svojim okriljem več organizacij, uporabljam v nadaljevanju enoten izraz »sodelavec OF« za vse tiste domoljube, ki so nasprotovali okupatorjem (in njihovi zasedbi slovenskega ozemlja) in so bili naklonjeni/vključeni v narodnoosvobodilno gibanje.

I. MAISTROVI BORCI – borci za severno mejo 1918/1919

Pot v samostojno slovensko državo se je začela tlakovati ob koncu 1. svetovne vojne z razpadom avstro-ogrske monarhije in je povezana z nastankom Države Slovencev, Hrvatov in Srbov. Če pogledamo današnji zemljevid slovenske države, je (poenostavljeno, a nazorno povedano) takrat Slovenija nekaj ozemlja pridobila (od poraženke Madžarske na vzhodu – Pomurje), nekaj – še več – izgubila (na zahodu Primorsko, Goriško in v notranjosti skoraj do prestolnice, kar je vse pripadlo Italiji, ki je bila takrat del zmagovitih sil antante), nekaj pa ji ga je po zaslugi generala Maistra uspelo ubraniti (na severu Štajerske in manjši del Koroške – pred poraženko Avstrijo).

K uresničitvi večstoletnih sanj naših prednikov je pomembno prispevala vojska (vsaj) 4000 slovenskih domoljubov, ki so kot prostovoljci iztrgali del slovenskega nacionalnega ozemlja iz krempljev avstrijske nadvlade. Junaškemu vojskovodji Rudolfu Maistru – ki je zaslužen za to, da je danes v naši slovenski državi velik del Štajerske in Koroške –, so se z orožjem v roki kot borci za severno mejo leta 1918 in 1919 v oboroženem boju proti Avstrijcem pridružili tudi prebivalci s širšega ormoškega območja. Po podatkih Zveze društev General Maister (v nadaljevanju ZDGM) naj bi jih bilo s širšega ormoškega območja 145, od tega (ocenjujem) kakih 10 iz samega mesta Ormož. Kot izpričani borci za slovenstvo so bili ob izbruhu druge svetovne vojne seveda kandidati za izgon z rodne grude; z gotovostjo lahko zapišemo, da so iz samega mesta Ormož izgnali 5 Maistrovih borcev (navedenih v preglednici ob fotografiji generala Maistra).

Ne glede na izpričano ljubezen do domovine in nesporne zasluge zanjo, pa general Maister, kot zelo načelen in ponosen človek, ni bil tudi vedno ljubljenec oblasti in politike (oz. politikov) niti v kraljevini Jugoslaviji niti v socialistični Jugoslaviji. To se je začelo spreminjati šele konec šestdesetih let prejšnjega stoletja, ko so postali upravičeni do t.i. **b o r č e v s k e g a** dodatka/pokojnine tudi njegovi borci za slovensko ozemlje.

Maistrovi borci/izgnanci iz Ormoža:

Ime, priimek	Opomba	Vir ³
Jakob Megla	Rojen v Cvetkovcih, stanujoč Ormož 67, občinski tajnik, interniran v Dachau.	ZDGM
Rudolf Pevec	Rojen 26. 3. 1876, trgovec, narodni poslanec v Kraljevini Jugoslaviji, član Sokola; Nemci so ga leta 1943 aretirali in po desetih dneh je v Grazu umrl.	ZDGM in ustna izjava vnuka
Ivan Rakuša	Rojen 4. 12. 1891, Ormož 44, dimnikar, starosta sokolov 1939–1941, izgnanec.	ZDGM
Ivan Rojs	Rojen v Sv. Jakobu v Slovenskih goricah, izgnanec.	Pisna izjava hčerke.
Franc Šumak	? Hardek, izgnanec.	ZDGM

Državljeni, Jugoslovani!

Konec je vojske. Dobili smo novo, prosto in čvrsto domovino: Jugoslavijo. S tem pa še ni konec težav. Valijo se armade vseh narodnosti domov. Oni tisoči, ki gredo skozi naše kraje, kradejo, požigajo n ropajo. Tudi do pobojev je že prišlo. Zato je **naša sveta dolžnost**, da branimo svojo domovino, premoženje in življenje naših dragih.

V smislu razglasa poverjenika za narodno obrano v Ljubljani ukazujem toraj tako:
„Vsi državljani Spodnjega Štajerja — častniki, tem enaki črnovojniki in moštvo — rojstnih letnikov **1879 do 1900** morajo se zglasiti **18. listopada t.l. ob 8. uri dopoldne** in sicer:

1. **V Celju**, — v vojašnici 87. pešpolka oni, ki so doma iz okrajnih glavarstev **Celje**, ekspositura **Mozirje, Brežice, Konjice, Slovenji Gradec** in mesto **Celje**.
2. **V Mariboru**, — v domobranski vojašnici oni, ki so doma iz okrajnih glavarstev **Maribor, Radgona, Ljutomer, Ptuj** ter iz mest **Maribor** in **Ptuj**.“

Zglasiti se morajo **brez izjeme vsi**, naj so služili pri infanteriji, artileriji, kavaleriji ali pri kakem drugem, kakorkoli imenovanem poveljstvu ali branži, ne glede na to, ali so bili ob svojem sedanjem prihodu domov sposobni za fronto, za straženje ali za delo brez orožja.

Enako se morajo zglasiti tudi invalidi, ki so **začasno** superarbitrirani in sedaj na dopustu, potem vsi oni, ki so bili do sedaj od avstrijskega vojnega ali domobranskega ministrstva ali od drugega drugega poveljstva oproščeni. Ti oproščenci bodo po pregledu oprostilnih listin zopet odpuščeni.

Izveti od zglasenja so:

1. Zdravniki, ki so bili do sedaj vojaščine oproščeni.
2. Oni, ki so bili ves čas sedanje vojne za vsako vojaško službo nesposobni.
3. Oni, ki služijo že danes v jugoslovanski armadi.
4. Duhovniki.
5. Oni, ki radi zdravniško dokazane bolezni ali pohabljenosti ne morejo k zglasenju.

Vse oblasti in podjetja, ki so neobhodno potrebna za vzdrževanje javnega reda, prehrane, prometa i. t. d. in ki imajo uslužbene može omenjenih rojstnih letnikov, naj se najkrajšim potom obrnejo glede oprostite na Vojaško poveljstvo za Spodnji Štajer v Mariboru.

Prometne zapreke n. pr. **prenapolnjeni vlaki, slabo vreme** i. t. d. **ne oprostijo nikogar, da se na določeni dan in na določenem kraju ne zglasi.**

K zglasenju mora vsakdo prinesiti od občine izstavljeno izkaznico, na kateri je potrjeno, da je zglasenec res dotična oseba. Tudi naj vsak zglasenec prinese vse zanj na vojaštvo se nanašajoče listine n. pr. odpustnico, oprostilni list i. t. d.

Plača od dneva zglasitve znaša na dan 5 K za podčastnike in 4 K za poddesetnike in vojake, brez šarže za ves čas vojaške službe.

Za hrano, stanovanje in obleko je vse od jugoslovanske države preskrbljeno. Radi težke prehrane naj vsakdo prinese seboj za dva dni živil, za kar bo od države primerno odškodovan.

! Kdor tega ukaza ne uboga in se toraj ne zglasi 18. listopada t. l. v **Celju** ali v **Mariboru**, **!** smatrali ga bomo dezertterjem, pritirali ga bodo k zglasenju orožniki ter bo po starih naših postavah **kot izdajalec domovine najstrožje kaznovan.**

Ta razglas naj se oznanj tudi po cerkvah in naj ga razširjajo v svojem okolišju vsi zavedni Jugoslovani, da dobimo kar hitro mogoče svojo jugoslovansko armado.

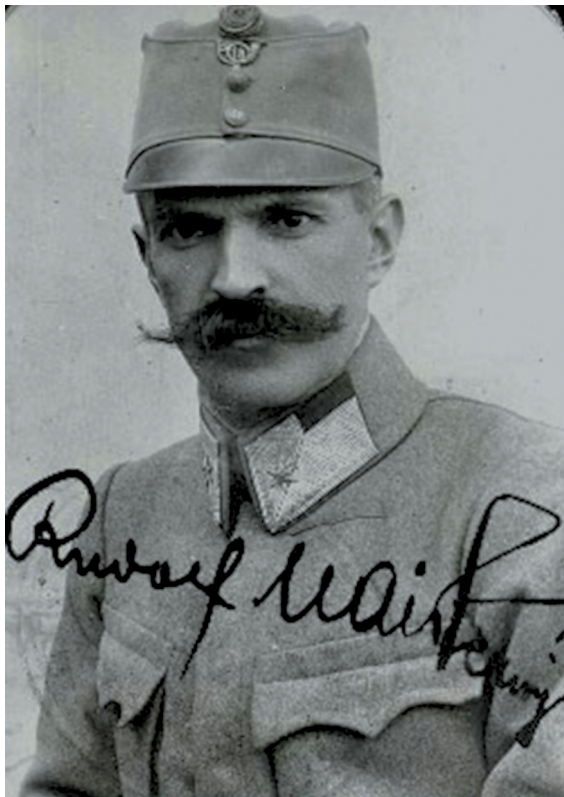
Državni arhiv LJS
M. MARIBOR

Maribor, dne 9. listopada 1918.

General Maister

vojaki poveljak Spodnjega Štajerja.

Na ta poziv so se množično odzvali slovenski domoljubi in se pridružili generalu Maistru v njegovem boju za našo očetnjavo.

Rudolf Maister.

Propagandistična ilustracija je iz naslovnice tipkopisa Rada Kukovca, Sokolsko društvo Ormož, ki ga je pripravil leta 1992 ob 80. obletnici ustanovitve ormoškega Sokola. Tipkopis hrani: Ormoška enota Pokrajinskega muzeja Ptuj - Ormož.

II. SOKOLI

Kot odpor do večstoletne germanizacije Slovanov je tudi na slovenskih tleh nastalo sokolsko gibanje, ki je združevalo v svojih vrstah zavedne Slovence liberalnejših prepričanj, medtem ko so se klerikalno usmerjeni pridružili organizaciji Orel. V Ormožu je bilo ustanovljeno sokolsko društvo leta 1912 in je bilo (s prekinitvijo v času 1. svetovne vojne) dejavno do leta 1941, ko je 2. svetovna vojna tudi na naših tleh zahtevala prve žrtve. Med izgnanci je bilo iz samega mesta Ormož poleg 5 Maistrovih borcev tudi (vsaj) 10 sokolov. Sokolsko gibanje je presegalo značaj zgolj telovadnega društva (ki je skrbelo za zdravo in krepko telo) in je bilo ravno zaradi tega trn v peti Nemcem, saj je z aktivnostmi na številnih področjih spodbujalo narodni ponos in ljubezen do naše slovenske domovine in kulture – materne jezika (krepitev zdravega in naprednega duha). Tako je bilo v razne sekcije ormoškega Sokola vključenih precejšnje število medvojne slovenske populacije v mestu Ormož in okolici. V spodnji tabeli so omenjeni le nekateri posamezniki, včlanjeni v sokolsko organizacijo v Ormožu, ki pa so na tak ali drugačen način povezani s seznamom izgnancev in prebivalcev Lente, ki mi služijo kot izhodišče mojega proučevanja zgodovine našega mesta v prvi polovici XX. stoletja.

3 Viri: ZDGM – Zveza društev Generala Maistra in razni drugi viri (literatura, publikacije, pisni in ustni viri ...).

Op. avtorja: Ocena o številu in poimenski identifikaciji njegovih borcev temelji na podatkih iz leta 1968, ko so takrat še živeči pridobili to pravico (do t.i. borčevskega dodatka). V arhivih ZZB in ZPIZ-a zato morda obstaja kaj več podatkov od objavljenega seznama po posameznih občinah, na katerem so navedena le posamezna imena in priimki, a brez ostalih identifikatorjev, kot sta rojstni datum in naslov stalnega bivališča. Glede na pomanjkanje verodostojnih listin o pripadnikih Maistrove vojske, je namreč zadostovalo, da je upravičenec do denarnega nadomestila svojo udeležbo dokazoval le s svojo lastno izjavo ter z dvema pričama (enako je po 2. svetovni vojni veljalo za dokazovanje udeležbe v narodnoosvobodilnem gibanju). Vsled navedenega lahko torej danes zgolj ugibamo, ali so določeni ljudje iz seznama res tisti, za katere mislimo, da so in da naj bi bili iz tega ali onega kraja. Če na neki seznam za območje ormoške občine napišeš npr. le Franc Trop, brez kakršnega koli drugega podatka, se lahko pod istim imenom in priimkom pomisli na več ljudi iz različnih krajev (naselij – vasi), ki so slučajno soimenjaki s tega področja; še več, lahko bi bilo celo več ljudi z istim imenom in priimkom s tega področja pripadnikov iste organizacije (za primer naj navedem, da je bil član Sokola v Ormožu poleg mojega očeta še neki drug Franc Trop, ki je bil prav tako član Kolesarskega društva Drava – za razlikovanje in točno identifikacijo moraš zato uporabiti še dodatne identifikatorje, kot so poklic, rojstni datum in naslov bivališča). Zaradi vsega navedenega ob tako trhli osnovi, kot je seznam z (zgolj) imeni in priimki, lahko torej najpogosteje le ugibamo in predpostavljamo za koga in od kod gre – zato so ponekod v nadaljevanju teksta vprašaji.

Priimek, ime ⁴	Poklic	Funkcija	Opombe
Ban, dr. Adam	odvetnik	starosta	1933–1938; rojen 4. 5. 1881, žena je bila izgnana s hčerko.
Čarf, Jurij st.	zdravnik	društveni zdravnik	Partizanski zdravnik. Sin je padel kot partizan!
Gaberc, Franc	trgovec	blagajnik	Član od leta 1920, izgnan v Ribarsko banjo.
Grivec, Janko	gostilničar	starosta	načelnik – 1918, starosta 1923–1926; ? Izgnanec.
Horvat, Franc	gostilničar	načelnik	Nekaj časa med leti 1930 in 1939; zaradi izdaje je bil med vojno zaprt in interniran v Dachau.
Horvat, Marta	priučena učiteljica ročnih del	načelnica	1939
Hrovat, dr. Anton	zdravnik	društveni zdravnik	izgnanec
Izlakar, Filip (Lipe)	bančni uradnik		Ob koncu vojne aktivist OF (član ekonomske komisije pri MLO v Ormožu).
Kovačič, Danica		načelnica	1940 – ? (Vprašljivo; premlada – roj. 1922)
Kreutz, Rudolf	avtomehanic	načelnik	Nekaj časa med leti 1930 in 1939.
Kukovec, Rado - Zorko	krojaški pomočnik		Naraščajnik, odpornik, doma s Hardeka.
Novak, Slavko (Alojz - Zek)	uradnik okrajne posojilnice	načelnik	1926, ustreljen kot talec.
Pevce, Rudolf	trgovec		Maistrov borec, praporščak sokolov v Mozirju L 1922, narodni poslanec, umrl po mučenju v Grazu leta 1943.
Porekar, Vlado	učitelj	načelnik	1918–1930; ni bil iz Ormoža, a je tu bival in deloval kot učitelj (tudi v Ljutomeru idr.) in bil izgnan v Ribarsko banjo.
Rakuša, Ivan	dimnikar	starosta	1939–1941, Maistrov borec, izgnanec.
Rojs, Ivan	upokojeni orožniški stražmojster		Maistrov borec, izgnanec.
Serajnik, Božena		načelnica	1924–1928.
Trop, Franc	krojaški mojster	vaditelj naraščajnikov	Član od 1927, izgnan v Ribarsko banjo.
Trstenjak, dr. Alojzij	pravnik		Rojen 14. 6. 1887, član od 1910, visok uradnik v državni upravi Kraljevine Jugoslavije.
Veselič, Ivan	trgovec	podstarosta	Oče Borisa in Mirana – oba izgnanca. Zaprt na Borlu, a kasneje izpuščen.
Žiger, Pepca		načelnica	1925

Op.: S poudarjenim tiskom označeni so na seznamu izgnancev (poglavje IV. IZGNANCI), kjer je tudi več (osebnih) podatkov o njih.⁵

4 Zaradi lažjega iskanja oseb navajam tudi v nadaljevanju najprej vedno priimek, nato ime, čeprav je slovnično pravilno obraten vrstni red.

5 Viri: Zbornik Ormož skozi stoletja, Skupščina občine Ormož, 1983, knjiga II, str. 169–176, Nada Jurkovič: Telovadno društvo Sokol Ormož 1912–1941. Zgodovinski arhiv na Ptuj: Fond »Sokol – Ormož« (SI_ZAP/0087). Pučko Franček: Spomini na Lento (tipkopis). Rado Kukovec: Sokolsko društvo Ormož, Monografija ob 90. obletnici društva. Rado Kukovec – ob 80-letnici ormoškega Sokola (tipkopis), Pokrajinski muzej Ptuj - Ormož, enota Ormož.

Na bližajočo nevarnost fašističnega zla je opozarjala tudi ta ilustracija iz obdobja pred začetkom 2. svetovne vojne, objavljena v brošuri Vide Rojic: Ptuj v boju za lepše dni iz leta 1960.

III. ŽUPANI MESTA ORMOŽ MED OBEMA VOJNAMA

Med obema svetovnjima vojnama je bilo v Ormožu sedem županov, ki so bili na čelu občine po prvi svetovni vojni; pred tem (konec XIX. stoletja) jo je dolga leta vodil župan Ferdinand Venčeslav Kada, ki sem ga zaradi njegove poštenosti in pomena (bil je narodni poslanec v dunajskem parlamentu) tudi vključil v spodnjo preglednico, saj je za Ormož naredil veliko dobrega.

Že bežen vpogled v biografije teh ljudi nam pokaže, da so bili vsi ormoški župani ne le zavedni, temveč predvsem častni ljudje, ki so vse dosegli le s svojim delom, poštenjem in prizadevnostjo. Ugled in spoštovanje pa so si med ljudmi pridobili s tem, da so delali predvsem v dobro vseh ljudi – in ne le zase, kot to prevladuje danes. Škoda, da takšni zgledi ne pritegnejo več današnjih generacij, okuženih s sebičnostjo in z grabežljivostjo potrošništva, spodbujenega z neoliberalizmom kot novodobno dogmo, kar ima za posledico erozijo etičnih in moralnih vrednot (ne nazadnje tudi ignoranco desetih božjih zapovedi).

Priimek, ime	Župan	Poklic	Opomba. Viri ⁶
Kada, Ferdinand			Spoštovani dolgoletni ormoški župan konec XIX. stoletja, rojen 28. 4. 1830 v Ormožu – umrl 19. 2. 1905 prav tako v Ormožu, kjer je tudi pokopan; avtor prvih 14 strani »Kronike mesta Ormož« (v nadaljnjem tekstu označeno z okrajšavo KMO). Ker ni imel potomcev, je vse svoje premoženje zapustil Mestni občini Ormož, ki je njegovo hišo leta 1918 prodala Nemcu Heissu; po 2. svetovni vojni je bil v njej urejen zdravstveni dom. Bil je tudi lastnik gozda na Lenti pod Hajndlom – t.i. Kadova šuma.
Lašič, Ferdo	1918–1920	odvetnik	(Župan) gerent 3. 11. 1918 –2. 8. 1920; rojen 27. 5. 1879 v Koračicah pri Sv. Tomažu, umrl 17. 4. 1938 v Mariboru. Odvetnik, pri njem je bil odvetniški pripravnik dr. Alojzij Trstenjak. Odvetnik Lašič je verjetno prednik/sorodnik izgnanih Lašičev z Lente.
Šerbec, dr. Jožef	1920–1921	živinozdravnik	Župan do maja 1921.
Strelec, dr. Franc	1921–1923	notar	Župan od maja 1921 do avgusta 1923.
Veselič, Ivan	1924–1933	trgovec	Župan od avgusta 1924 do 15. 10. 1933; rojen 29. 4. 1869 v Sodincih pri Veliki nedelji, umrl 14. 10. 1948 pri Borlu. Trgovec, ki si je zgradil veliko vinsko klet, levo od vhoda v Mestno grabo. Bil je podstarosta ormoških sokolov. Nemci so ga aretirali in zaprli na Borl, a kmalu izpustili, ker je bil star in bolehen. Izgnali pa so oba sinova – Borisa in Mirana. V času njegovega vodenja občine je ormoški Sokol leta 1930 odkupil občinsko zemljišče v Mestni grabi, kjer je prej pogorela mestna ubožnica. Leta 1931 so jo preimenovali v Tyrševo telovadišče.
Hrovat, dr. Anton	1933–1935	zdravnik	Župan od 15. 10. 1933 do 23. 10. 1935; rojen 13. 1. 1886 v Šmarju pri Jelšah, umrl 3. 9. 1948 v Ormožu. Zdravnik, ordinarij ormoške bolnišnice. Celotna družina je bila izgnana.
Kuharič, Ludvik	1935–1936	trgovec, industrialec	Župan od 23. 10. 1935 do 5. 3. 1936; rojen 27. 7. 1883 v Šardinju, ? izgnan v NDH, umrl 1941 zaradi posledic mučenja; trgovec in lastnik parne žage. Sina Ludvika ml. so "pomotoma" ubili hrvaški partizani; drugega sina Boža pa so Nemci aretirali konec leta 1943 in ga poslali v konfinacijo v Graz.
Hanželič, Franc	1936–1941	kmet	Župan od 17. 3. 1936 do aprila 1941, ko so ga (Nemci) odstavili. Pravzaprav je izvedel nelegalni prevzem oblasti s prevratom lokalni kulturbundovec Ivan Remšnik, zaposlen v ormoški elektrarni. Franc Hanželič je bil rojen 10. 2. 1878 na Hardeku (št. 19), kjer je bil kmet. Do leta 1933 je bil Hardek samostojna občina, kjer je bil od leta 1910 do ukinitve občine in pripojitve (združitve) k Občini Ormož župan. Izgnali so ga v ustaško državo NDH, za njim pa tudi ženo; od tu pa v Ljubljano, kjer so bili do konca vojne. Op: <i>Aretiran je bil istočasno kot moj oče, 11. 6. 1941, in prav tako pripeljan na Borl ter nato v Maribor.</i> Za časa njegovega županovanja leta 1939 so sokoli v Mestni grabi dovolili začetek gradnje javnega zaklonišča, saj so se že nakazovali črni oblaki bližajoče se vojne tudi pri nas (nemška ekspanzionistična politika: priključitev Avstrije, napad na Poljsko ...).

⁶ Viri : Kronika mesta Ormož 1877–1956.

Zgodovinski arhiv na Ptuj, SI_ZAP/0070; Rokopisna zbirka, šk. št. 27, ovoj 68, (povzela tudi Zdenka Plejnšek v prispevku: Politično dogajanje v Ormožu in okolici med leti 1918 in 1941, Zgodovinsko društvo Ormož, Zgodovinski zapisi I, str. 9–17.

Prav tako ponosni smo lahko na več drugih rojakov, ki so živeli v našem mestu in v življenju veliko dosegli, a za njih v Ormožu danes skorajda nihče ne ve. Tokrat le osnovne informacije za pet takih pomembnih ljudi.

Priimek, ime	Rojen	Poklic	Opis	Vir ⁷
Benigar, dr. Jože	24. 9. 1909	zdravnik	Otroštvo je preživel na Lenti, Ormož 13 (številna družina finančnega uradnika Avgusta Benigarja s sedmimi otroki je živel kot najemnica pri Ivanu Jaušovcu); borec XIV. divizije. Že avgusta 1941 se je vključil v OF, po vojni so mu bile zaupane pomembne strokovne zadolžitve, bil pa je aktiven tudi v političnem in javnem življenju kot poslanec in funkcionar – dolgoletni predsednik Lovske zveze Slovenije. Umril je v prometni nesreči 7. 5. 1981.	FP
Čarf, dr. Jurij	12. 6. 1899	Zdravnik	Dr. Jurij Čarf st. je po poreklu koroški Slovenec, ki je prišel v Ormož okrog leta 1930 in vtisnil neizbrisen pečat v njegovi zgodovini kot zdravnik in kot zaveden Slovenec. Med 2. svetovno vojno so ga Nemci zaprli, a se je kasneje pridružil osvobodilnemu gibanju in konec vojne pričakal kot partizan. Partizan je bil tudi njegov sin Jurij Čarf ml., ki pa je februarja 1945 umrl tako rekoč pred očetovimi očmi, saj mu ta zaradi srditosti boja z okupatorjem ni mogel pomagati, ko je bil ranjen (obstreljen). Dr. Čarf se je ob koncu vojne vrnil v Ormož in organiziral splošno zdravstveno oskrbo v Ormožu, bil dolgoletni direktor ormoške bolnice in do upokojitve tudi Zdravstvenega doma Ormož. Med ljudmi je bil zaradi svoje preprostosti in predanosti poklicu in sočloveku zelo priljubljen.	Tednik
Serajnik, Domicijan najml.	5. 11. 1899	arhitekt in slikar	Roj. 5. 11. 1899 v Ormožu, umrl 2. 11. 1983 v Ljubljani, Plečnikov in Vurnikov študent, arhitekt in slikar; član kulturniške skupine OF; interniran v Dachau 1944–1945. Izhajal je iz znane sokolske družine, v kateri je bilo šest otrok; oče je bil učitelj (koroški Slovenec); otroštvo je preživel na Lenti, Ormož 7 (pri Emeršičevih). Po vojni se je strokovno udejstvoval kot arhitekt – projektant (bil je dolgoletni direktor takrat vodilne projektantske organizacije Slovenija projekta), prav tako pa je ostal predan svoji drugi ljubezni – slikarstvu. Kot ljubitelj ljudskega izročila in zaveden Slovenec je bil zavezan narodni motiviki in intimi tihožitij; sodil je v krog slovenskih ekspresionistov (upodobljen na eni od slik, Klub mladih 1921, Franceta Kralja).	SBL
Rakuša, Janko	15. 5. 1901	gledališki igralec	Roj. 15. 5. 1901 v Mihalovcih materi viničarki; pomemben slovenski gledališki igralec, ki je pustil pečat tudi na hrvaških odrih, saj je večino svoje poklicne kariere preživel kot član HNK: Hrvatsko narodno kazalište v Zagrebu. Bil je izpričan marksist/odpornik, ustaši so ga kot talca 10. 2. 1945 golega obesili na kandelaber v Remetincu v Zagrebu. Bil je boter igralcu Borisu Dvorniku; anekdota pravi, da je ta že kot enoletni otroček doživel svoj »igralski« krst na odrskih deskah prav na predstavi, v kateri je nastopal Rakuša.	SBL

⁷ FP, Franček Pučko, Spomini na Lento. SBL: Slovenski biografski leksikon. PAM: Mag. Jure Maček: dr. Alojzij Trstenjak, Spomini na svetovno vojno 1914 – 1918 (PAM, 2015), Spodnjepodravci in razni drugi viri (Tednik – 19. 3. 1965).

Trstenjak, dr. Alojzij	14. 6. 1887	pravnik, zgodovinar	Roj. 14. 6. 1887 v Pušencih, sokol, lokalni zgodovinar, avtor večine Kronike mesta Ormož 1877–1956, Spominov iz svetovne vojne 1914 – 1918 in drugih krajših tekstov; umrl 25. 1. 1964 v Mariboru. Zaradi neobstoja dokumentov bi ostal čas druge svetovne vojne v Ormožu zanamcem popolna neznanka, če ne bi dr. Trstenjak o njem napisal tudi pomembnega poglavja »Velikonemška doba: doba zasedbe slovenskih pokrajin po Nemcih od 6. aprila 1941 do 8. maja 1945« v prej omenjeni Kroniki mesta Ormož. (Na roko napisana). Kronika je neprecenljiv dokument za zgodovino Ormoža, dr. Alojzij Trstenjak pa zaslužen za to, da se lahko raziskovalci zgodovine oprejo vsaj na njegov zapis, če že drugih dokumentov ni! Glede na njegovo bogato znanje, osebnostne lastnosti in značaj ter njegovo trpko usodo proti koncu življenja, lahko z veliko mero zaupanja njegovim navedbam verjamemo kot verodostojnim.	PAM

Dr. Alojzij Trstenjak. Foto: Pokrajinski arhiv Maribor.

Domicijan Serajnik. Foto: Spominski almanah sovenskih strokovnih pisateljev, publicistov in projektantov, Ljubljana, 1940.

*Fotografija priboda nemške okupacijske vojske v Ormož 8. aprila 1941.
Fotodokumentacija Pokrajinskega muzeja Ptuj - Ormož, zgodovinski oddelek.*

V. IZGNANCI – prve žrtve okupatorja: vseh 120 iz Ormoža izgnanih Slovencev

Kot sem navedel že uvodoma ter podrobneje opisal tudi v članku o usodi mojega očeta, so Nemci s svojim policijskim aparatom v prvih treh mesecih okupacije naše domovine leta 1941 aretirali in izgnali v tujino okrog 120 ljudi iz mesta Ormož. Z dolgotrajnim in mukotrpnim raziskovanjem (iskanjem, zbiranjem in preverjanjem razdrobljenih in nepopolnih podatkov) sem se dokopal do rezultata, ki je zajet v spodnjem seznamu vseh izgnanih z njihovimi podatki. Gre za prvokrat objavljen vseobsegajoč seznam ormoških izgnancev!⁸

S tem tovornjakom, znamke Mercedes Benz avtoprevoznika Jakoba Horvata iz Ormoža 88, so leta 1941 odpeljali marsikaterega zavednega Ormožana v izgnanstvo, nekatere tudi na njihovo zadnje potovanje, relacija iz Doma kulture, takrat Prosvetnega doma Ormož, do ptujskih zaporov, gradu Borl ali meljske vojašnice v Maribor. Fotografija je last Alojža Ivanuša iz Ormoža.

⁸ Opomba: Podatki so zbrani v celoto iz različnih virov, navedenih na koncu tega seznama; za posameznika so delni oz. nepopolni (včasih tudi različni ali celo protislovni) podatki lahko pridobljeni iz več različnih virov, zato zaradi preglednosti in prostorske omejenosti ni mogoča sprotna označba vseh uporabljenih virov pri vsakem posamezniku.

Anžlovar, Štefan (roj. 23. 12. 1892), žena Marija (roj. Gorše, 7. 2. 1900) in hčerka Marica (roj. 26. 8. 1930), stanujoči Ormož 76, vsi trije izseljeni 19. 7. 1941 v ustaško državo NDH (Nezavisna država Hrvatska); Banja luka. Kronist dr. Alojzij Trstenjak navaja, da je bil Štefan Anžlovar paznik jetnišnice, drugje je navedeno, da je bil sodni sluga.

Ban, Marija (Minka) s hčerko, stanujoči Ormož 81; podatki so pomanjkljivi, a je navedeno, da gre za gospodinjno in odvetnikovo soprogo – torej ženo ormoškega odvetnika Adama Bana, rojeno Jarc, 30. 4. 1888, ki naj bi ju izgnali 27. 6. 1941 v NDH (šlo naj bi za izselitev Hrvatov nazaj na Hrvaško) v Lovran, kasneje v Malinsko, nato pa v Italijo (kraj Frascette). Imela je dve hčerki – Zdenko, roj. 26. 7. 1910 in Majdo, roj. 22. 4. 1920, ter sina Vladimirja, roj. 31. 8. 1913.

Breznik, Adolf (roj. 1. 5. 1921), pekovski pomočnik s Hardeka št. 1, ki so ga izgnali 20. 6. 1941 v Ribarsko banjo v Srbiji (podrobnosti o izseljenih v ta kraj lahko najdete pri zapisu o mojem očetu – glej Franc Trop).

Cafurović, Asem, roj. 1913, stanujoč Ormož 112, slaščičar v hotelu Rajh, je bil izseljen 19. 7. 1941.

Cigan, Jožef, cestni mojster, stanujoč Ormož 106. KMO in OSS ne navajata nobenih drugih podatkov.

Gaberc, Franc (roj. 17. 11. 1909), stanujoč Ormož 10, trgovski pomočnik, član sokolske organizacije, aretiran 11. 6. 1941, izgnan 20. 6. 1941 v Ribarsko banjo v Srbiji.

Gorjup, Viktor (roj. 20. 2. 1895), Marija (roj. Selan, 30. 10. 1902), Zmaga (roj. 6. 2. 1924) in Saša (roj. 3. 8. 1933), družino uslužbenca zadružne elektrarne Viktorja Gorjupa so aretirali med prvimi v Ormožu 16. 4. 1941 in jo 6. 6. 1941 izselili v Ljubljano, ki je bila pod italijansko okupacijo.

Grilc, Jelica (roj. 28. 2. 1910), stanujoča Ormož 103, farmacevtka, aretirana 12. 4. 1941, izgnana (en vir navaja, da v Rajhenburg, od koder naj bi julija ali avgusta pobegnila v Ljubljano, drugi pa da v Ljubljano). Poročena z Borisom Veseličem, zaposlena v ormoški lekarni.

Grivec, Jakob (Stanko, roj. 21. 4. 1886), Marija (roj. Rajšp 1. 7. 1889) in Milan (27. 5. 1926), stanujoči Ormož 132, družino gostilničarja (lastnik restavracije) Jakoba Grivca so aretirali 16. 4. 1941 in jo 2. 7. 1941 izgnali v Srbijo, v kraj Guberevac. Sin Milan se je konec leta 1944 vključil v t.i. Slovenski bataljon. Podatke za hčerko Darinko glej pod Dimitrije Roganović.

Hanželič, Franc (roj. 10. 2. 1878), stanujoč Hardek 1, župan, aretiran 11. 6. 1941 in izgnan (en vir navaja v Srbijo, drugi pa v NDH, od tu pa v Ljubljano). Za več podrobnosti glej pod »župani«.

Horvat, Avgust (roj. 4. 8. 1912), stanujoč Ormož 107, mesar, aretiran 22. 7. 1941 in 23. 7. 1941 izgnan v NDH, v kraj Slavonska Požega, nato v Dubico Hrvatsko.

Horvat, Ivan, stanujoč Ormož 13, policijski stražnik, izseljen in interniran.

Horvat, Rozalija (roj. 16. 5. 1911), stanujoča Ormož 64, aretirana 18. 7. 1941, izseljena v Kotorište v Srbiji, nato 21. 9. 1941 odpuščena v Dolnjo Lendavo.

Hrovat, dr. Anton (roj. 13. 1. 1886), Prima (roj. 9. 6. 1895), Branko (roj. 16. 8. 1919) in Zdenka (roj. 17. 2. 1921), stanujoči Ormož 21, aretirani 24. 4. 1941. Zdravnika dr. Antona Hrovata, primarija ormoške bolnišnice, in njegovo družino so izgnali v NDH v Grubišno polje.

Ivanuša, Martin (roj. 3. 11. 1880), kmet, Elizabeta (roj. 7. 11. 1884) in Marija (roj. 5. 1. 1914), Frankovci pri Ormožu 4, aretirani 19. 7. 1941, izgnani v NDH.

Janežič, Ema, učiteljica, drugih podatkov ni.

Jenko, Alojz (roj. 17. 6. 1902), stanujoč Ormož 60, ravnatelj meščanske šole, 20. 6. 1941 izgnan v Srbijo.

Jereb, Josip – pater Remigij (roj. 26. 7. 1891), stanujoč Ormož 102, župnik, aretiran 23. 6. 1941, izgnan v NDH, v Slavonsko Požego, nato v Dubico Hrvatsko.

Karba, Jurij (roj. 1. 4. 1880) in Ivanka (20. 5. 1884), stanujoča Ormož 25, vodja zemljiške knjige, 3. 7. 1941 izgnana v Srbijo v Guberevac. Z njima je bila izgnana tudi hči Margareta Karba (roj. 5. 7. 1914), ki je umrla v Srbiji leta 1944.

Kojc, Mihael (roj. 24. 9. 1896), Marija (roj. Kaučič, 8. 8. 1896) in Milan, stanujoči Ormož 29 b, namestnik obratovodje ormoške enote Falske elektrarne; aretirani 11. 6. 1941; izgnani 19. 7. 1941 v NDH v Slavonsko Požego (Bosanski Ključ, Zagreb). Sin Milan je 2. 3. 1943 odšel v partizane v Žumberk.

Kovačič, Dragan (roj. 31. 7. 1889), Elizabeta (roj. 2. 8. 1900), Zlatko (roj. 13. 12. 1919), Danica (roj. 17. 2. 1922), Branko (1924), Marjan (roj. 26. 8. 1927), Bojan (roj. 19. 3. 1930) in Vladimir (roj. 16. 8. 1942), stanujoči Ormož 81. Urarja Dragana Kovačiča so aretirali 11. 6. 1941 in ga z družino izgnali v rodni Petrijanec v NDH. Starejši sinovi se omenjajo kot mladi aktivisti osvobodilnega gibanja.

Kuharič, Ludvik st. (roj. 27. 7. 1883), stanujoč Ormož 82, trgovec in industrialec, bivši župan, umrl kot izgnanec na Hrvaškem zaradi posledic mučenja 1941. Sina Ludvika ml. (roj. 1910), so leta 1942 (pomotoma) ustrelili na Hrvaškem. Drugega sina, Boža (roj. 1920), pa so Nemci aretirali leta 1943 in poslali v konfinacijo v Graz.

Lamut, Jožef (roj. 15. 12. 1859), Olga (roj. 7. 6. 1891) s hčerko Marijo (31. 8. 1918) in Vilijem, stanujoči Ormož 12, izgnani 19. 7. 1941. Drugih podatkov ni.⁹

Lašič, Jožef (roj. 28. 2. 1876), Marija (roj. Brodnjak 29. 10. 1879) in Slavica (Zorislava – 9. 12. 1911), stanujoči Ormož 2, sodnopisarniški uradnik (javni tožilec) v pokoju, aretirani 11. 6. 1941, izgnani 19. 7. 1941 v Srbijo v Oriovac.

⁹ Opomba k priimkom družin Lamut in Lašič: v virih se najdejo zelo različni zapisi – za Lamute in Lemute ter Lašiče in Lasiče oz. tudi Lešiče je zelo verjetno, da so v različnih dokumentih le napačno zapisane črke priimka, na kar nakazujejo hišne številke naslova prebivališča in pomanjkljivost virov!

Malin, Ferdinand (roj. 1. 7. 1894), **Elizabeta** (roj. 20. 10. 1895), **Ferdo** (roj. 8. 8. 1926) in **Ivanka** (roj. 15. 3. 1928), stanujoči Ormož 14, železniški mizar, izgnani 20. 7. 1941 v NDH v Osijek (Slavonska Požega).

Nardin, Jožef in Eufemija (roj. 15. 7. 1889), živinozdravnik in učiteljica; izgnana 3. 7. 1941.

Novak, Alojz (»Zek«), (roj. 4. 4. 1904), stanujoč Ormož 5, uradnik okrajne posojilnice, izgnan v Srbijo v Valjevo (drug vir navaja Kragujevac), kjer so ga ustrelili kot talca.

Obolnar, Doroteja (roj. 2. 2. 1902), stanujoča Ormož 16, hišna pomočnica, izgnana 19. 7. 1941.

Obran, dr. Adolf, stanujoč Ormož 13, sodnik.

Pevec, Anton (roj. 17. 11. 1890), upravnik pošte in **Hermina** (roj. 9. 12. 1894), stanujoča Ormož 81, aretirana 12. 6. 1941, izgnana 3. 7. 1941 v Srbijo v Čačak.

Pevec, Rudolf (roj. 26. 3. 1876), stanujoč Ormož 140, trgovec in bivši narodni poslanec, Maistrov borec, član Sokola. Aretiran aprila 1943 in prepeljan v zapor v Graz, kjer je zaradi posledic mučenja po desetih dnevih umrl 8. 5. 1943.

Pipenbaher, dr. Dušan (roj. 9. 9. 1903) in **Danijela** (roj. Lasič, Danica 15. 11. 1915), stanujoča Ormož 124, sodnik, aretirana 2. 5. 1941, izgnana 20. 6. 1941 v Srbijo v Ribarsko banjo.

Polak, Anton (roj. 17. 1. 1883), **Josipina** (roj. 9. 3. 1888) in sin **Boris** (roj. 1922), stanujoči Ormož 81, tajnik mestne hranilnice in učiteljica (»Finik«) s sinom; aretirani 16. 4. 1941, izgnani 5. 7. 1941 v Srbijo v Trstenik. 24. 10. 1941 preseljeni v Ribarsko banjo, nato pa 7. 1. 1942 v Ljubljano.

Polak, Marija (Mara, st., roj. 17. 10. 1880) in sin **Mitja** (roj. 17. 1. 1920), stanujoča Ormož 101, trgovka in lastnica fotoateljaja, sin študent medicine, 4. 7. 1941 izgnana v NDH v Slavonsko Požego, nato v Novi Vinodolski. Drug vir navaja, da je bila mati aretirana konec julija 1941.

Ponebšek, Alojz (roj. 13. 1. 1903), **Iva** (roj. 22. 4. 1902) in **Marija** (roj. 15. 3. 1940), stanujoči Ormož 100, notar z družino, izgnani 11. 7. 1941 v NDH, nato v Ljubljano. Umrli leta 1943 v okolici Trebnjega.

Puklavec, Martin (roj. 1. 11. 1906), poslovodja vinarske zadruge, **Cita** (roj. 19. 5. 1915) in **Janko** (roj. 31. 7. 1940), **Vlado** (roj. 25. 7. 1943), stanujoči Ormož 44, aretirani 10. 6. 1941, izgnani 20. 1. 1942 v NDH v Varaždin.

Pušenjaj, Rupert (roj. 31. 8. 1905), stanujoč Ormož 102, kaplan, aretiran 23. 4. 1941, izgnan v NDH v Dubravo Hrvatsko.

Rakuša, Ivan (roj. 4. 12. 1891), stanujoč Ormož 44, dimnikarski mojster, starosta ormoških sokolov 1939–1941, Maistrov borec, aretiran 16. 4. 1941; drugih podatkov ni.

Rančigaj, Jožef, Ormož 40, trgovec, drugih podatkov zanj ni. Op.: Hčerka Majda naj bi bila od leta 1942 terenka pri Bosanski Krupi (Vir: PMPO).

Roganović, Dimitrije (roj. 1915 v Nikšiču v Črni gori), železničarski delavec – prometnik, Darinka (roj. 3. 3. 1921, Grivec) in hči Ksenja (roj. 17. 12. 1939), stanujoči Ormož 132; fašisti so ga ustrelili 25. 5. 1943 v Črni gori. Žena Darinka s hčerko izseljena sprva v Bosno, v Bosansko Krupo, nato v Srbijo, v Guberevac, kamor so bili izgnani njeni starši in brat.

Rojs, Ivan (roj. 23. 12. 1875), orožniški stražmojster v pokoju, Maistrov borec in Marija (roj. Lorber 5. 6. 1884), stanujoča Ormož 38, aretirana 16. 4. 1941 (tudi hči Ljubomira, por. Skoliber); 26. 7. 1941 so izgnani v NDH v Varaždin, Vrginmost.

Sever, Jožef (roj. 4. 6. 1901), stanujoč Ormož 76, sodni uradnik, 26. 7. 1941 izgnan v NDH, v Vrginmost.

Skoliber, Martin (roj. 1. 12. 1910), poslovodja kmetijske zadruge, aretiran 17. 4. 1941, Ljubomira (roj. Rojs, 24. 1. 1919) in Borislava (roj. 2. 11. 1941), stanujoči Ormož 38, izgnani 26. 7. 1941 v NDH v Varaždin, Vrginmost. Zet Ivana Rojsa, oče Borislave Skoliber (por. Vičar). Ustaši so ga ustrelili kot talca 15. 9. 1944 v Tomaševcu pri Varaždinu.

Šijanec, dr. Milan (roj. 25. 4. 1905), Martina (roj. 1. 1. 1908) in Nikolaja (roj. 28. 6. 1939), stanujoči Ormož 86; odvetnik in učiteljica s hčerko, izgnani 20. 6. 1941 v Srbijo, v Ribarsko banjo.

Štrekelj, Alojz (roj. 4. 7. 1881), upokojeni šef davčne uprave in Emilija (roj. Bracar 13. 10. 1887), stanujoča Ormož 81, izgnana 19. 7. 1941.

Šumak, Franc (roj. 30. 3. 1898), Frančiška (roj. 10. 8. 1900), Boris (roj. 8. 1. 1926), Marta (roj. 23. 7. 1927) in Slavica (roj. 1. 5. 1931), stanujoči Hardek 3; trgovec, aretiran 16. 4. 1941, konec junija še njegovi družinski člani, ki so jih vse izgnali 5. 7. 1941 v Srbijo, v Vrnjačko banjo. Sin Boris se je konec leta 1944 v Srbiji vključil v t.i. Slovenski bataljon.

Tomšič, Alojz (roj. 27. 3. 1895), učitelj, Marija (roj. 25. 2. 1895), Stanko (roj. 1. 5. 1921), hčerki Nada (roj. 13. 8. 1922) in Jelka (roj. 18. 8. 1927). Vso družino so izgnali v NDH. Sin in obe hčerki so se tam vključili v Kalniški odred.

Trop, Franc (roj. 16. 2. 1905, stanujoč Ormož 11, krojaški mojster, član Sokola, aretiran 11. 6. 1941, izgnan 20. 6. 1941 s transportom številka 5 v Srbijo v Ribarsko banjo.¹⁰

Turk, Fortunat (Forto, roj. 4. 2. 1899), učitelj, Marica (roj. Polak, Marija/Mara ml., 4. 2. 1910) in Franc (roj. 4. 10. 1937), stanujoči Ormož 101, aretirani 26. 4. 1941, izgnani 26. 7. 1941 v NDH v Slavonsko Požego, nato Novi Vinodolski.

Vaupotič, Ivan (roj. 10. 10. 1909), stanujoč Ormož 9, pismonoša, izgnan 1. 7. 1941 v NDH.

Veselič, Boris (roj. 24. 1. 1911), stanujoč Ormož 49, hišni posestnik, aretiran? 12. 4. 1941, izgnan v Srbijo, nato v Ljubljano.

¹⁰ Več o njem in drugih izgnanih v Ribarsko banjo lahko preberete v članku Vladimirja Tropa »Po poteh zavednega ormoškega sokola«, objavljenem v Zgodovinskih zapisih XV/2018, ki jih je izdalo Zgodovinsko društvo Ormož.

Veselič, Miran (roj. 1. 1. 1913), stanujoč Ormož 49, diplomirani inženir agronomije – enolog, 20. 6. 1941 izgnan v Srbijo, kjer se je konec leta 1944 vključil v partizansko vojsko.

Zadravec, Peter (roj. 31. 10. 1881), industrijec/zemljiški posestnik, rojen v Loperšicah, Antonija (roj. 28. 2. 1883), Janko (roj. 21. 3. 1920) in Stanka (roj. 26. 2. 1925), stanujoči Ormož 128, aretirani 10. 6. 1941, izgnani 11. 7. 1941 v NDH v Varaždin. Sin Ciril (roj. 31. 1. 1919), ustreljen kot talec v Jasenovcu 12. 4. 1945.

Zgonc, Franc (roj. 15. 8. 1894), Alojzija (roj. 15. 6. 1899) in Gabrijela (roj. 13. 3. 1927), izgnani v NDH, nato v Ljubljano. Drugih podatkov ni.

Zidarič, Jože (roj. 8. 3. 1906), stanujoč Ormož 66, poštni uradnik, aretiran 11. 6. 1941, izgnan 20. 6. 1941 v Srbijo, v Ribarsko banjo, nato v Čačak.

Franc Pučko navaja v svojih spominih med izgnanimi Slovenci tudi 9-člansko družino finančnega uradnika **Avgusta Benigarja**, ki je pred vojno (do leta 1938) živela na Lenti v hiši Ivana Jauševca, kjer so živeli tudi Obranovi.

Po lastni navedbi pa naj bi bila izgnana v Srbijo tudi **Draga Šonaja** (roj. Kuharič, 1914) z otrokoma Bogdano in Mladenom, a jih ni na nobenem seznamu izgnancev.¹¹

Večino ormoških izgnancev so odpeljali v izgnanstvo s transporti z mariborske železniške postaje. Fotodokumentacija Pokrajinskega muzeja Ptuj - Ormož, zgodovinski oddelk..

¹¹Možno, da je bila izgnana z otrokoma v Srbijo med letoma 1942 in 1944, ker so Nemci običajno izgnali še sorodnike oz. družinske člane partizanov, saj je bil mož, Milan Šonaja, roj. 18. 8. 1911 v Banovcih, odpornik. Vprašljiva pa je tudi druga informacija iz podatkov o članih Zveze borcev iz Ormoža, kjer je navedeno drugače, da naj bi oba z možem izgnali 22. 5. 1941 v Trstenik v Srbijo, od koder naj bi se vrnila 30. 11. 1941.

Viri: KMO: Kronika mesta Ormož 1877–1956.

Zgodovinski arhiv na Ptuj, SI_ZAP/0070; Rokopisna zbirka, šk. št. 27, ovoj 68, stran 53.

OSS. Zbornik »Ormož skozi stoletja«, izdajatelj Skupščina občine Ormož, 1993, knjiga IV, stran 320, Mag. Borut Zemljič: Izseljenci iz Ormoža in njegove okolice leta 1941 (v tekstu označeno z navedbo okrajšave: OSS).

ZAP: Zgodovinski arhiv na Ptuj, Fond »Mestni ljudski odbor Ormož 1945–1952 (SI_ZAP/0160/001/0013).

ZB: Združenje borcev NOV Ormož (evidenčni kartoni »Popis vojnih žrtev 1941–1945: Preživele vojne žrtve«.

Razni drugi viri (ustni viri, publikacije, literatura idr.).

VI. LENTA – zadnje žrtve okupatorja: lastniki in drugi prebivalci, ki so jim požgali hiše ob koncu vojne.

Prav posebno usodo je med vojno doživela Lenta. Že ob okupaciji je bilo izgnanih s tega predela mesta več ljudi. Ob koncu vojne pa so njeni prebivalci doživeli najbolj tragično usodo. Z izjemo družine sodarja Vezjaka so vsi izgubili popolnoma vse, kar so imeli. Na iniciativo kulturbundovca Maksa Petovarja (kot izdajalec je bil črna ovca med ostalimi prebivalci Lente) so namreč Nemci s pomočjo domačih pomagačev vse (15!) hiše v tem naselju minirali in požgali do tal, tako da ni od njih ostalo popolnoma nič. Ta poniglavi zločin se je zgodil 15. aprila 1945, torej le tri tedne preden so pred prodiranjem bolgarske vojske v sklopu zmagovite Rdeče armade in slovenskih partizanov morali tudi iz Ormoža zbežati Nemci in njihovi najbolj vneti privrženci/občudovalci.

Popis iz leta 1930 izkazuje na Lenti naslednje stanje hiš in njihovega lastništva:¹²

Ormož, hišna številka	Priimek, ime lastnika	Poklic	»Lenta« – gledano iz centra mesta v smeri proti Ptujju (lega hiše: stran ceste – katera hiša)
1	VEZJAK, Friderik	sodar	Sedma hiša na desni strani ceste proti Ptujju. (* Edino te hiše niso požgali!)
2	LASIČ, Josip	oficijal	Deveta hiša na levi strani ceste proti Ptujju.
3	VAJDA, Marija	posestnik	Šesta hiša na desni strani ceste proti Ptujju.
4	PUČKO, Franc	učitelj	Osma hiša na levi strani ceste proti Ptujju.
5	NOVAK, Jakob	krojač	Sedma hiša na levi strani ceste proti Ptujju.
5a *	VIDOVIČ, Elizabeta	posestnica	Šesta hiša na levi strani ceste proti Ptujju.
6	MEŠKO, Ivan in Elizabeta	čevljar	Peta hiša na levi strani ceste proti Ptujju.
7	EMERŠIČ, Jakob	krojač	Peta hiša na desni strani ceste proti Ptujju.
8	KARBA, Bogomir	železničarski zvančnik	Četrta hiša na desni strani ceste proti Ptujju.
9	HAVLAS, Ana	posestnik	Četrta hiša na levi strani ceste proti Ptujju.
10	GABERC, Ana	posestnik	Tretja hiša na levi strani ceste proti Ptujju.
11	TROP, Angela	posestnik	Tretja hiša na desni strani ceste proti Ptujju.
12	MAJERIČ, Anton	čevljar	Druža hiša na desni strani ceste proti Ptujju.
13	JAUŠOVEC, Ivan	brivec	Prva hiša na levi strani ceste proti Ptujju.
14	MALIN, Ferdinand	državna železniška čuvajnica / mizar	Druga hiša na levi strani ceste proti Ptujju.
15	PETOVAR, Maks	mlinar	Prva hiša na desni strani ceste proti Ptujju, (pri mostu čez potok Lešnica).

Op.: S poudarjenim rdečim tiskom označene hišne številke pomenijo, da je na tem naslovu bival vsaj en izgnan zaveden Slovenec.

Leta 1941 je bil narejen popis hiš in nosilcev gospodinjstev, ki je na Lenti izkazoval naslednje stanje:¹³

Ormož – hišna št.	Priimek in ime lastnika (L) oz. nosilca skupnega gospodinjstva v tuji hiši (N)	Št. vseh družinskih članov	Izgnanci iz te hiše
1	VEZJAK, Fric (L) BEZJAK, Vera (N)	2 3	
2	LAŠIČ, Josip (L)	3	Lašič, Jožko
3	VAJDA, Matija (L)	4	
4	PUČKO, Franc (L)	5	
5	NOVAK, Liza (L)	2	Novak, Alojz (»Zek«)
5a *	VIDOVIČ, Liza (N) KRAJČIČ, Ivan (N) KELEMENIČ, Vera (N)	2 1 1	
6	MEŠKO, Ivan (L)	3	
7	EMERŠIČ, Jakob (L) HORVAT, Stanko (N)	6 3	
8	KARBA, Oroslav (L)	1	Karba, Jurij
9	HAVLAS, Ana (L) HAVLAS, Marija (N) ŽNIDARIČ, Jožef (N) VAUPOTIČ, Jakob (N) JAUŠOVEC, Jožef (N)	1 6 5 5 8	Vaupotič, Ivan
10	GABERC, Ana (L)	4	Gaberc, Franc
11	TROP, Angela (L)	4	Trop, Franc

12 Vir: Mestna občina Ormož 1857–1950 (SI_ZAP/0008/015/064).

Franc Pučko: Spomini na Lento (tipkopis Rada Kukovca po spominih Franca Pučka).

13 Vir: Mestna občina Ormož 1857–1950 (SI_ZAP/0008/008/030).

12	MAJERIČ, Anton (L) LAMUT, Jožef (N) KUKEC, Franc (N)	1 4 4	
13	HORVAT, Ivan (L)	4	Horvat, Ivan
14	MALIN, Ferdo (N)	4	Malin, Ferdinand, Elizabeta, Ferdo, Ivanka
15	PETOVAR, Maks (L)	6	

Op.: S poudarjenim rdečim tiskom označene hišne številke pomenijo, da je na tem naslovu bival vsaj en izgnan zaveden Slovenec (naveden v zadnji koloni).

Na Lenti (t.i. Zgornje predmestje oz. zahodni del mesta Ormož, ki so ga domačini s ponosom poimenovali tudi Republika Lenta) je bilo po popisu iz leta 1941 v objektih s 16 hišnimi številkami prijavljenih 26 družin oz. gospodinjstev, v katerih je živelo 92 ljudi (Ormož je imel takrat 158 hišnih števil, na katerih je bilo prijavljenih 268 družin oz. gospodinjstev s 1028 prebivalci).

Po osvoboditvi je nova oblast takoj leta 1945 naredila popis zatečenega stanja, ki je na dan 15. 7. 1945 izkazoval obstoj 175 hišnih števil in 254 gospodinjstev, v katerih je živelo 920 prebivalcev (364 moških in 556 žensk). Pri tem pa je treba upoštevati, da je bilo uporabnih za bivanje le 149 stanovanjskih zgradb in da je bilo 17 zgradb porušeni. Ob popisovanju vojne škode je navedeno tudi, da je bilo takrat odsotnih 34 prebivalcev in da ni upoštevanih 68 pobeglih jugoslovanskih državljanov.

Mesto Ormož	194 1	194 5	Opomba (vsi podatki vključujejo Lento)
Hiš	158	175 *	* 149 uporabnih stanovanjskih zgradb, 17 porušeni
Družin	268	254	
Prebivalcev	102 8	920 *	* 364 moških, 556 žensk, 34 odsotnih, 68 pobeglih jugoslovanskih državljanov

Ob popisu leta 1945 pa poudarjam, da je na Lenti od 16 hiš pred vojno ostala le še ena sama in da je bilo zato 81 prebivalcev leta 1945 brezdomcev. Ob koncu 2. svetovne vojne so v materialnem smislu zato gotovo utrpeli največjo škodo v Ormožu prav ljudje z Lente, na katerih je izguba doma pustila tudi druge (ekonomske, socialne, čustvene) pomembne – daljnosežne ter zlasti negativne – posledice in zaznamovala njihova nadaljnja življenja in usode. Okupatorja in njegove sodelavce ter njihovo krutost in podlost zato tako prizadeti ljudje popolnoma drugače ocenjujejo od drugih meščanov Ormoža, ki v letih okupacije niso izgubili nič.

Ob tem pa vsekakor ne gre spregledati človeških žrtev med tistimi zavednimi Ormožani, ki so med vojno bili zaprti ali celo izgubili življenje, kar je neprecenljiva izguba in žrtev za svobodo slovenskega naroda – tudi tisto večino, ki je med vojno molče čakala razplet svetovne morije. Zato bom v nadaljevanju spregovoril tudi o njih – enih in drugih. 75 let po koncu 2. svetovne vojne je vendarle že skrajni čas, da se ne sprenevedamo več in da končno jasno in javno povemo, na kateri strani je takrat kdo bil – kdo so bile žrtve okupatorja in kdo so bili povzročitelji gorja slovenskim ljudem v Ormožu; med enim in drugimi pa je še kategorija nemih opazovalcev (ki pa so s svojo pasivnostjo prav tako prispevali k otopelosti osvobodilnega gibanja v našem mestu).¹⁴

14 Vir: Zbornik Ormož skozi stoletja, knjiga III, str. 271, Skupščina občine Ormož, 1988, Tjaša Mrgole: Vojna škoda na območju Ormoža. Zgodovinski arhiv na Ptuj: Fond »Mestni ljudski odbor Ormož 1945–1952 (SI_ZAP/0160/001/0008).

Nemška okupacijska oblast je imela svoj sedež (občine) v tej vogalni zgradbi na začetku glavnega trga (danes trg Jožeta Kerenčiča).

Fotodokumentacija Pokrajinskega muzeja Ptuj - Ormož, zgodovinski oddelek.

VII: DRUGE ŽRTVE OKUPATORJA – BORCI PROTI OKUPATORJU

Nasprotovanje Nemcem in njihovi okupatorski oblasti, ki je izvajala izrazito nasilno raznarodovalno politiko na našem ozemlju, je zahtevalo številne žrtve med odporniki – pristaši narodnoosvobodilnega gibanja, združenimi pod okriljem Osvobodilne fronte slovenskega naroda (OF). Odpornike sem razvrstil v štiri kategorije žrtev (poleg že omenjenih dveh: izgnanih zavednih Slovencev na začetku vojne in prebivalcev petnajstih požganih hiš na Lenti ob koncu vojne):

- **interniranci** – poslani v koncentracijska taborišča,
- **zaprti** – med vojno aretirani in poslani v zapore,
- **umrli** – padli borci in talci,
- **borci** – vključeni v oborožene enote narodnoosvobodilnega gibanja.

1. INTERNIRANI V KONCENTRACIJSKA TABORIŠČA¹⁵

Dr. Alojzij Trstenjak v Kroniki mesta Ormož 1876–1959 navaja, da se je vodja ormoških kulturbundovcev dr. Aribert Brodar (zobozdravnik, sin veletrgovca z vinom Štefana Brodarja) domislil, kako izvedeti kaj več o pripravah na oboroženi odpor, saj so mu prišle na ušesa govornice o tem, da naj bi imeli ormoški simpatizerji odporniškega gibanja nekje skrito orožje. Zato je leta 1943 privabil v Ormož gestapovskega agenta, ki ga je infiltriral v gostilno »K solncu« z namenom, da bi s pomočjo ovaduha prišel do določnejših informacij in tako razbil jedro odpornikov. Nakana se je posrečila, saj je po nepremišljeni izdaji zaupnih podatkov in izdaji aktivistov okupator prišel ne samo do podatkov o lokaciji skritega orožja v Lešniškem Vrhu št. 24, temveč tudi do imen ljudi, ki so tvorili jedro ormoških odpornikov. Rezultat so bile aretacije spodaj navedenih ljudi (Ivan Likavec, Ivan Masten, Vasilije Vlavisavljevič in gostilničar Franc Horvat, ki so jih poslali v koncentracijsko taborišče Dachau, ter Božo Kuharič, ki so ga poslali v konfinacijo v Graz). Ta ovaduh v Horvatovi gostilni (hlinjeni prijaznosti in njegovim sladkim besedam je zaradi prepričljivosti nasledla gostilničarjeva žena Nada Horvat, roj. Potočnik) je bil od pomladi do jeseni 1943 Jože Lovrenčič iz Budine (sicer tudi prevajalec ob zaslišanjih v ptujskih zaporih). Oktobra 1943 je bil aktiven v Ormožu še en ovaduh, Alojz Bohak iz Miklavža pri Mariboru (pobegli partizan iz Pohorskega bataljona, ki je postal gestapovski agent). Ta pa se je s pretvezo, da mu prinaša sporočilo o njegovem pogrešanem nečaku, lotil ormoškega organista Romana Žličarja, a so ga še pravočasno razkrinkali, da ni končalo v zaporu še več Ormožanov. Med izdajalci Ormožanov je kot tretjo vsekakor treba omeniti odpornico Heleno Praprotnik – Danico. Ta ranjena terenka je namreč zaradi mučenja v zaporu Nemcem izdala vse svoje sodelavce. Med žrtve njene izdaje sodi tudi gospod Jakob Megla, ki so ga prav tako poslali v Dachau.

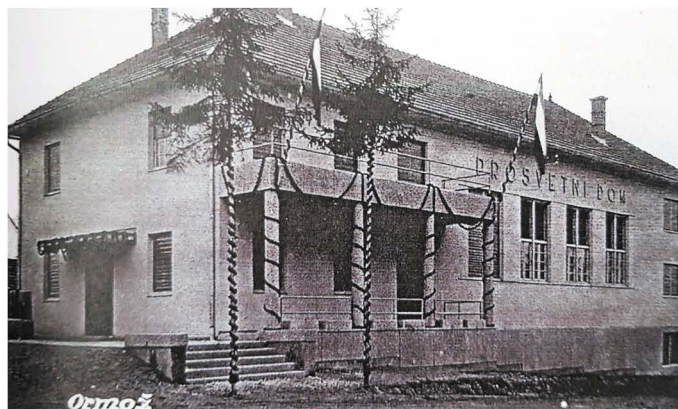
¹⁵ Zgodovinski arhiv na Ptuj: Fond »Mestni ljudski odbor Ormož 1945-1952 (SI_ZAP/0160).

Razni drugi viri (ustni viri, publikacije, literatura): KMO (stran 54), DN (stran 201), ZB (glej na koncu članka).

Priimek in ime	Rojen	Aretiran *	Kam	Vrnil	Umrl	Opomba	Vir 1	Vir 2
Čarf, Jurij st.	12. 6. 1899	12. 4. 1941	Mittelberg	28. 3. 1942		Zdravnika dr. Jurija Čarfa st. so internirali v Stallag XVIII; kasneje je bil partizan.	ZB	
Horvat, Franc	3. 10. 1910	13. 10. 1943	Dachau	13. 6. 1945		Izdan v Horvatovi gostilni; razlog je bilo sodelovanje z OF.	KMO	DN
Kuharič, Božo	5. 2. 1920	13. 10. 1943	Graz	1945	1963	Izdan v Horvatovi gostilni; razlog je bilo sodelovanje z OF; kot invalida so ga Nemci skupaj z njegovo osebno negovalko poslali v konfinacijo; čeprav je bil Božo organizator in so se sestajali pri njem na Lešniškem Vrhu 24, ga Drago Novak sploh ne omeni (saj je pomešal imena ljudi iz te družine)!	KMO	DN
Likavec, Ivan	7. 7. 1906	13.10.1943	Dachau	13. 6. 1945		Izdan v Horvatovi gostilni; razlog je bilo sodelovanje z OF.	ZB	DN
Masten, Ivan	17. 7. 1910	13.10.1943	Dachau	13. 6. 1945		Izdan v Horvatovi gostilni; razlog je bilo sodelovanje z OF.	KMO	ZB
Megla, Jakob	22. 7. 1891	17.01.1945	Dachau	13. 6. 1945		Izdan, razlog je bilo sodelovanje z OF; zaprt na Ptuj in v Mariboru, nato interniran v Dachau 10. 2. 1945.	ZB	
Vlaisavljevič, Vaso	1902	13. 10. 1943	Dachau		1945	Izdan v Horvatovi gostilni; razlog je bilo sodelovanje z OF; v taborišču umrl zaradi tifusa; zapustil ženo Marijo Vlaisavljevič, roj. 24. 6. 1913 in hčerko Ireno, roj. 6. 10. 1941.	KMO	DN

Op. avtorja: V Dachau je bil interniran 1944–1945 tudi arhitekt Domicijan Serajnik najml.

*Možno je manjše odstopanje v datumu aretacij, saj različni viri navajajo v nekaterih primerih tudi drugačne datume

Simbol slovensitva – Prosvetni dom – se je kmalu po slavnostnem odprtju spremenil v prvo ječo teh, ki so v njem častili svojo domovino in kulturo. Fotodokumentacija Pokrajinskega muzeja Ptuj – Ormož, zgodovinski oddelek.

Leta 1941 so Nemci izgnakazili zunanost zgradbe s hitlerjanskimi simboli in onečastili njen pomen, saj so tukaj zaprli aretirane Ormožane, preden so jih odpeljali drugam. Fotodokumentacija Pokrajinskega muzeja Ptuj – Ormož, zgodovinski oddelek.

2. ZAPRTI – MED VOJNO ARETIRANI IN POSLANI V ZAPORE¹⁶

Jeseni leta 1944 je odporniška celica med tukajšnjimi železniškimi delavci sodelovala pri organizaciji miniranja železniške proge blizu Ormoža, ki jo je izvedel minerski vod Lackovega odreda. Tudi tokrat je uspelo gestapovcem izvedeti za vpletene, jih pozapreti in jih kruto kaznovati, kar je opisano v spodnji preglednici. Čeprav časovno sosledje tega ne podpira, Kronika mesta Ormož povezuje njihove aretacije z usodo ujete terenke Helene Praprotnik - Danice, od katere naj bi Nemci z mučenjem izvlekli imena sodelavcev; prav tako se v povezavi z njo omenja ustrelitev 20 talcev na Ptuj v začetku leta 1945. O pretkanosti in krutosti nemške policije in vojske govori podrobnejši opis tega dogajanja v članku o mojem očetu.

¹⁶ Zgodovinski arhiv na Ptuj: Fond »Mestni ljudski odbor Ormož 1945-1952 (SI_ZAP/0160).

Razni drugi viri (ustni viri, publikacije, literatura): KMO (54), DN (237), ZB (glej na koncu članka).

Priimek, ime	Rojen	Zaprta	Razlog	Opomba	Vir 1	Vir 2	Vir 3
Alič, Vida iz Središča ob Dravi	7. 3. 1924	3. 12. 1944	sodelovanje v narodnem odporu	Ustreljena 9.4.1945; izdala jo je ujeta terenka Helena Praprotnik - Danica.	KMO	DN	ZAP
Jeremic, Ivan	5. 10. 1924	1944/5 ?		Op.: izdala ga je ujeta terenka Helena Praprotnik - Danica. Op.: <i>Drago Novak pa ne omenja Ivana Trstenjaka ter malo pozneje zaprtih Ivana Jeremica in Jakoba Megla.</i>	KMO		PMPO
Kra(n)jc, Albin	19. 2. 1918	30. 11. 1944	sodelovanje v narodnem odporu	Obglavili so ga v Grazu, izdala ga je ujeta terenka Helena Praprotnik - Danica. Op.: Gre za Albina Kreutzza.	KMO	DN	ZAP
Kreutz, Ivan	1910	2. 8. 1944		Trgovski pomočnik, zaprt na Ptuju, v Mariboru in nato v Kidričevem do 5. 5. 1945.			ZB
Kukovec, Rado	14. 4. 1921	30. 11. 1944	sodelovanje v narodnem odporu	Izdala ga je ujeta terenka Helena Praprotnik - Danica; poslali so ga v zapor v Grazu, a je od tam uspel zbežati čez slab mesec ob zavezniškem bombardiranju.	KMO	DN	ZAP
Megla, Jakob	22. 7. 1891	14. 1. 1945	OF	Dachau preživel; hčerka Vida je bila aktivistka.	KMO		
Rakuša, Janko	15. 5. 1901	10. 2. 1945	antifašist	Rojen v Ormožu – v Mihalovcih materi viničarki, gledališki igralec v HNK, ustaši so ga aretirali dvakrat, 10. 2. 1945 so ga z drugimi 29 talci golega obesili na kandelaber v Remetincu v Zagrebu; boter Borisu Dvorniku.			Internet
Šonaja, Milan	18. 8. 1911	2. 4. 1944	sodelovanje v narodnem odporu	Zaprta naj bi bil v Kidričevem do 20. 3. 1945.			ZB
Trstenjak, Ivan (Janez), Puščenci 22	1924	3. 12. 1944	sodelovanje v narodnem odporu	Frankolovo – obešen kot talec; izdala ga je ujeta terenka Helena Praprotnik – Danica. Op.: <i>Drago Novak pa ne omenja Ivana Trstenjaka, ter malo pozneje zaprtih Ivana Jeremica in Jakoba Megla.</i>	KMO		ZAP
Žličar, Roman	1904	10. 4. 1944		Zaprta v Veliki Kaniži na Madžarskem do 12. 11.1944.			ZB
Žolnir, Anton	1911	30. 11. 1944	sodelovanje v narodnem odporu	Obglavili so ga v Grazu, izdala ga je ujeta terenka Helena Praprotnik - Danica; Drago Novak navaja kot datum aretacije 30. 11. 1944, razlog pa razstrelitev železniške proge vzhodno od Ormoža 24. 10. 1944; ustrelili so 20 talcev na Ptuju in zaprli 6 ljudi (tudi g. Jakoba Megla, ki so ga poslali v Dachau).	KMO	DN	ZAP

Op. avtorja: Obstaja delna neskladnost med zapisi glede zgoraj opisanega v različnih virih, a menim, da gre bolj verjeti avtorju Kronike mesta Ormož, saj je bil domačin z zelo dobrim poznavanjem ljudi in vpogledom v razmere. Drago Novak se v knjigi Prlekija 1941–1945 sklicuje na izjave tretjih in ne omeni nekaterih ljudi, za katere obstajajo pisni dokumenti v ZAP ali druga pričevanja.

Okupatorju ni bilo nič svetega, saj je tudi župnišče spremenil v sedež ormoške podružnice Štajerske domovinske zveze, tako da so imeli beimatbundovci le nekaj korakov od svojegasedeža do zapore, ki so ga uredili v sosednjem prosvetnem domu. Naduteži so navesili na zgradbe več svojih hitlerjanskih zastav, kot je bilo vseh oken na župnišču. Fotodokumentacija Pokrajinskega muzeja Ptuj - Ormož, zgodovinski oddelek.

3. UMRLI – PADLI BORCI IN TALCI¹⁷

Priimek, ime	Naslov	Rojen	Uml	Kje	Okoliščine smrti	Opombe	Vir 1	Vir 2	Vir 3
Alič, Vida		7. 3. 1924	9. 4. 1945	Maribor	Ustreljena, aretirana 3. 12. 1944 po izdaji Helene Praprotnik – Danice.	Hčerka prof. Aliča s Ptuja, zaposlena na železniški postaji v Središču ob Dravi.		KMO	DN
Anžlovar, Franc	Ormož 76	12. 11. 1927	1944		Uml zaradi posledic mučenja.	Frizer; vprašljiva roj. datum in naslov.			DN
Čarf, Jurij ml.	Ormož 83	5. 11. 1927	21.2.1945	Koroška	Padel pri Knežah na Kor.	Dijak, sin dr. Jurija Čarfa st.		KMO	DN
Herga, Janez (Ivan)	Ormož	16. 8. 1902	marec 1945	Bučkovci	Ustreljen.	Kovač.			DN
Horvatič, Eric	Ormož		maj 1945	Orle	Padel.	Rojen v Ormožu.			DN
Jeremic, Ivan	Ormož 24	5. 10. 1924	april 1945	NDH	Kot pristaš NOB izgnan v NDH in ubit v Jasenovcu.	Gimnazijec, navedba Franca Pučka v spominih o mlinarju Ivanu Jeremicu in njegovem sinu – bili so zavedna slovenska družina.	PMPO	KMO	DN
Karba, Marjeta	Ormož	1913	april 1941	Beograd	Ubita.	Učiteljica; KMO navaja, da naj bi bila ubita v Srbiji leta 1944.		KMO	DN
Krajc, Albin	Ormož		1944	Nemčija	Ubit v Nemčiji kot talec.	Sin Neže Krajc, roj. 16. 12. 1875.	ZAP	KMO	DN
Krajnc, Albin (Kreutz)	Ormož 99	19. 2. 1918	1945	Graz	Obglavljen.	Mehanik; isti kot zgoraj navedeni Albin Krajc (iz KMO). Op.: Pravilen priimek je Kreutz!			DN
Kuharič, Ludvik ml.	Ormož 83	1910	1942	NDH	Odpornik, ustrelili so ga partizani na Hrvaškem – pomotoma.			KMO	
Lamut, Marija	Ormož 12	1908	1943	Srem	Ubita (KMO navaja: Marica Lemut – hči Olge, in Marija Lašič, - žena Jožefa Lašiča, sta bili smrtno zadeti ob bombardiranju v Sremu)	gospodinja		KMO	DN
Lašič, Marija	Ormož 2	29.10.1879		Srem	KMO navaja : Marica Lemut, hči Olge, in Marija Lašič, - žena Jožefa Lašiča, sta bili smrtno zadeti ob bombardiranju v Sremu.			KMO	
Mlinarič, Jože	Ormož	1927	februar 1945	Litija	padel	kmečki sin			DN

¹⁷ Zgodovinski arhiv na Ptuj: Fond »Mestni ljudski odbor Ormož 1945-1952 (SI_ZAP/0160/001/0012). Razni drugi viri (ustni viri, publikacije, literatura) : KMO (54), DN (412-422) (glej na koncu članku).

Novak, Alojz - "Zek"	Ormož 5	4. 4. 1904		Srbija	Ustreljen kot talec v Valjevu, ker ni hotel razumeti nemškega jezika ob pozivu, naj "tujci" (torej Nesrbi) izstopijo iz vrste določenih za ustrelitev (ostali Slovenci so si s tem rešili življenje).	Navedba iz KMO pravi, da je bil ustreljen kot talec leta 1941 v Kragujevcu.		KMO	DN
Pevec, Rudolf	Ormož 140	26. 3. 1876	8. 5. 1943		Umrli zaradi posledic mučenja.	Poškodbe zaradi pretepanja so bile usodne (v virih napačen datum 4. 4. 1942).	ZAP		DN
Ponebšek, Alojz	Ormož 100	13. 1. 1903	1943	Trebnje		Op.: rojstni datum – nisem prepričan, da je njegov; drugje naveden kot rojstni datum 26. 4. 1905 (dvomim).		KMO	
Rakuša, Janko	Zagreb	15. 5. 1901	10. 2. 1945	Zagreb	Talec – obešen.	Gledališki igralec v HNK od leta 1934, sin viničarke iz Mihalovcev, ustaši so obesili 20 golih talcev na kandelabre v Remetincu.			
Roganovič, Dimitrije	Ormož 132	1915	25. 5. 1943	Črna gora	Ustreljen kot borec NOB – ustrelili so ga fašisti (ostaja odprto vprašanje, kako in kdaj točno je bil usmrčen).	Železničarski delavec – prometnik, rojen v Nikšiču, mož Darinke Grivec; Drago Novak navaja, da je bil obešen leta 1942 v Cetinju; KMO pa da je bil obešen v Črni gori 1943.	ZAP	KMO	DN
Skoliber, Martin	Ormož 38	1. 12. 1910	15. 9. 1944	NDH	Ustreljen kot talec v Tomaševcu pri Varaždinu, ustrelili so ga ustaši.	Upravnik kmetijske zadruge, rojen v Pušencih, mož Ljubomire Skoliber, oče Borislave, por. Vičar; zaradi sodelovanja v NOB so ga ustrelili ustaši kot talca 15. 9. 1944 v Tomaševcu pri Varaždinu.	ZAP	KMO	DN
Štucl, Ljudmila	Dobrava 27	1919	1944	Sobotinci	Padla kot terenka.	Uradnica, vnukinja Julijane Štucl, roj. 26. 1. 1875. Drago Novak navaja, da je bila uradnica, iz Ormoža, umrla je v Sobotincih na Dravskem polju.	ZAP		DN
Tomažej, Matija		1902	1942	Graz	Umorjen.	Učitelj; rojen v St. Ruprechtu pri Velikovcu; to je oče Milene Tomažej, učiteljice iz Tomaža, kasneje učila tudi v Ormožu.			DN
Trstenjak, Ivan (Janez), st.				NDH	Obešen kot talec.	Obešen blizu Varaždina. Tudi sin Janez je bil obešen kot talec v Frankolovem.	PMPO		
Trstenjak, Ivan (Janez), ml.	Pušenci 22	1924	12. 2. 1945	Frankolovo	Ubit – obešen kot talec v Frankolovem februarja 1945.	Dijak, sin Ivana Trstenjaka, st., Pušenci 22; aretirali so ga 1944 takrat kot Kukovca idr. po razstrelitvi železniške proge vzhodno od Ormoža; Drago Novak navaja, da je bil Janez dijak, obešen februarja 1945 v Frankolovem; tudi KMO tako.	ZAP	KMO	DN
Vlaisavljevič, Vasilij	Ormož	1902	1945	Dachau	Umrli v koncentracijskem taborišču.	Rojen v Gospiču, orožnik v Ormožu.		KMO	DN

Zadravec, Ciril	Ormož 28	31. 1. 1919	12. 4. 1945	NDH	Ustreljen kot talec v Jasenovcu (tudi Ivan Jeremic ml.).	Sin Petra Zadravca; absolvent geodezije. Op.: Drago Novak navaja, da je bil s Huma, slaščičar; kot rojstni datum je naveden tudi 30. 1. 1919 – napačno!	ZAP	KMO	DN
Žiger, Franc	Ormož 59	11. 8. 1919	april 1945	Zagreb	Ustreljen.	Zaprta v Lepoglavu; slaščičar.		KMO	DN
Žolnir, Anton	Ormož 137	1911	1945	Graz	Obglavljen.	mehanic		KMO	DN

Po štirih letih okupatorjevega terorja na naši zemlji so odporniki dočakali dan, ko so lahko brez strahu in sramu v rokah dvignili slovenske zastave s petokrako zvezdo in proslavili zmago ter izgon zavojevalcev. Fotodokumentacija Pokrajinskega muzeja Ptuj - Ormož, zgodovinski oddelek.

4. BORCI – VKLJUČENI V OBOROŽENE ENOTE NARODNOOSVOBODILNEGA GIBANJA¹⁸

Kot je razvidno iz spodnje preglednice, so bili prebivalci mesta Ormož kot partizani (borci, zdravniki, kurirji) vključeni v različne enote ne samo daleč po Sloveniji, temveč tudi izven meja naše domovine. Za razliko od teh, ki so se prostovoljno odločili za vključitev v odporiško gibanje za osvoboditev, pa so bili številni Ormožani tudi prisilno mobilizirani v nemško vojsko. Nekateri od teh so proti koncu vojne izkoristili možnost in se tudi pridružili partizanskemu gibanju ter prav tako prispevali k dokončnemu izgonu tujcev iz naše dežele. Vključeni so bili v t.i. prekomorske brigade, v t.i. slovenski bataljon pa so se združili v Srbiji živeči Slovenci.

Prekomorske brigade so (v tujini – večino v Italiji po njeni kapitulaciji in kasnejšem pregonu Nemcev od tam) v sodelovanju z narodnoosvobodilno vojsko Jugoslavije formirali zavezniki proti koncu vojne izmed zajetih nemških vojakov in pregnanih ter v tujini zaprtih domoljubov (pretežno slovenskega rodu, pa tudi drugih

¹⁸ Opomba: Podatki o borcih teh enot so nepopolni, si deloma celo nasprotujejo in ni nujno, da ustrezajo tudi dejanskemu stanju, ker so slabo dokumentirani ali celo nikjer dokumentirani in temeljijo predvsem le na izpovedih. Za nekatere pripadnike odporiškega gibanja se ne ve niti tega, kje in kdaj naj bi bili vključeni in v katero enoto, zato je moč podvomiti, če so bili res borci. To bi bilo treba še dodatno temeljiteje proučiti v drugih arhivih. Sam sem se odločil za »dobronameren pristop« in navedel vse, za katere sem izvedel in lahko domnevam, da so bili vključeni, saj nimam protidokazov, da naj ne bi bili, in bi jim naredil krivico, če jih ne bi omenil kljub temu, da ne razpolagam s pisnimi dokazili o tem, da so se borili. Vsekakor pa – v imenu verodostojnosti ter z namenom navedbe točnih podatkov in dognanja resnice – prosim bralce, **da sporočijo bodisi meni osebno ali na Zgodovinsko društvo Ormož vsak podatek (bodisi nov, dodaten, ali pa za popravek obstoječega), ki bi lahko bil koristen za izpopolnitev podatkovne baze vseh kategorij ljudi, o katerih pišem v tem članku (hvaležen bom tudi za manjkajoče podatke o naslovih – kraj, hišna številka – pred letom 1945, ter za rojstne podatke ipd.)**. Vsakršna nepopolna ali morebiti celo netočna informacija v pričujočem članku je popolnoma nenamerna, temelji pa izključno na morebitni netočnosti podatkov v dokumentih arhivov in virov, na podlagi katerih sem jih vključil v članek.

Viri: Zgodovinski arhiv na Ptuj: Fond »Mestni ljudski odbor Ormož 1945–1952 (SI_ZAP/0160).

Razni drugi viri (ustni viri /Šumak, Havlas, Pučko/, publikacije, literatura): KMO (glej na koncu članku).

ZB NOV Ormož: Združenje borcev NOV Ormož (Seznam udeležencev narodnoosvobodilnega gibanja in vojaških invalidov – popis naredil 5. 12. 1973 Ivan Voršič).

DN: Drago Novak: Prlekija 1941–1945, Založba Borec, Ljubljana, 1987.

MF: Mirko Fajdiga: Pohorski bataljon, Pohorski partizani 1943; Založba Obzorja Maribor, 1985.

narodov, ki jih je okupator prisilno mobiliziral v svojo vojsko in poslal na razna bojišča na široko po Evropi – zlasti na rusko fronto). Te brigade so prepeljali z ladjami, jih izkrkali na jadranski obali in so sodelovale v zaključnih bojih pri osvobajanju naše domovine.

Preimek, ime	Naslov	Aktiven v NOB	Vir 1	Vir 2
Benigar, dr. Jože	Ormož 13	Zdravnik XIV. divizije (roj. 24. 9. 1909)	Franc Pučko	
Blagovič, Franc	Ormož	V. Prekomorska brigada	ZB NOV Ormož	DN/366
Bogša, Anton	? Dobrava			DN/366
Polak, Bojan (Stjenka)	? Ormož	General, vključil se je v Kožljevsko četo ? leta 1941.		DN/380-1
Čarf, Jurij st.	Ormož 83	Zdravnik.	PMP-O	
Čarf, Jurij ml.	Ormož 83	Borec.	PMP-O	
Dokša, Anton	? Dobrava			DN/367
Gaberc, Franc	Ormož 10	? Slovenski bataljon, borec na Sremski fronti.	Franc Pučko	
Geč, Konrad	Ormož			DN/366
Grivec, Milan	Ormož 132	Borec Slovenskega bataljona, v začetku maja vključen v (?) I. Prekomorsko (?) DN - Prekmursko) brigado.	ZB NOV Ormož	DN/368
Havlas, Milena - Ivica	Ormož	? Partizanka na Hrvaškem – ? Terenka (SKOJ-evka, navedba sestre Zdravke Havlas).	Zdravka Havlas	
Horvat, Filip	Ormož	V. Prekomorska brigada.	ZB NOV Ormož	DN/366
Imerović, Jesim		XIII. divizija.	ZB NOV Ormož	
Kojc, Milan	Ormož 29b	Kot izgnanec v NDH je odšel k partizanom 2. 3. 1943 v Žumberk na Hrvaškem; XIII. Proletarska brigada – oficir.	PMP-O	
Kukovec, Rado-Zorko	Hardek 7	? Zagorski odred – Hrvaška.	PMP-O	
Lah, Avgust	Ormož	V. Prekomorska brigada.	ZB NOV Ormož	DN/366
Serajnik, Domicijan	Ormož 7	V kulturniški skupini OF, član KPS od 1942, 1944 aretiran in zaprt, Dachau.	Pučko Franc	
Šonaja, Milan	Ormož 83	? Gorenjski odred.	ZB NOV Ormož	
Šumak, Boris	Hardek 3	Slovenski bataljon, borec 5. bataljona 1. krajiške udarne brigade na Sremski fronti.	Slavica Šumak	DN/368
Topličar, Janko	Hardek			DN/367
Tomšič, Jelka		Hčerka izgnanega Alojza Tomšiča, dijakinja, Kalniški odred.	PMP-O	
Tomšič, Nada		Hčerka izgnanega Alojza Tomšiča, dijakinja, Kalniški odred.	PMP-O	
Tomšič, Stanko		Sin izgnanega Alojza Tomšiča, Kalniški odred – od 1943.	PMP-O	
Veselič, Miran	Ormož 49	Izgnanec, 1943 so ga v Srbiji ponovno zaprli, a se IX. 1944 vključi v partizansko gibanje.	Slovenska biografija	
Voršič, Ivan	Ormož	IX. korpus.	ZB NOV Ormož	
Zagorec, Franc	Ormož	V. Prekomorska brigada.	ZB NOV Ormož	DN/367
Zgonc, Franc		Krimski odred.	ZB NOV Ormož	
Žličar, Franc - Branko	Ormož	? Pohorski odred.	KMO-66	MF-242

Slovenski bataljon je bil ustanovljen konec leta 1944 iz Slovencev, ki so bili v Srbiji. Kmalu po formiranju so ga vključili v druge (večje) enote narodnoosvobodilne vojske, poslali na Sremsko fronto in je kasneje sodeloval pri osvobajanju Prekmurja.

VIII: NEMCI IN NJIHOVI SLOVENSKI SOMIŠLJENIKI KULTURBUNDOVCI¹⁹

Najbolj zagrizeni sovražniki Slovencev so bili pripadniki nacistične ideologije, združeni v organizaciji Kulturbund

¹⁹ Zgodovinski arhiv na Ptuj: Fond »Mestni ljudski odbor Ormož 1945–1952 (SI_ZAP/0160).

Tone Luskovič: Ormož v času II. svetovne vojne (<http://www.zb-nob-ormoz.si>).

Razni drugi viri (ustni viri, publikacije, literatura): KMO, DN (glej na koncu članku), OSS.

(Schwabisch-Deutscher Kulturbund oz. Švabsko-nemška zveza), ki je v Ormožu ob začetku vojne štela 115 članov. Navajam dosegljive podatke za 23 članov.

Izprijenost in častihlepnost teh ljudi je kronist dr. Alojzij Trstenjak²⁰ posebej omenil tudi s primeroma medsebojnega rivalstva v borbi za oblast v naslednjih dveh primerih, ko so obračunavali tudi sami med seboj. Dr. Aribert Brodar je pričakoval, da bo zaradi svojih zaslug pri organiziranju in aktivnosti v kulturbundu on sam postal ormoški župan ob nemškem napadu na Jugoslavijo, zato je bil ogorčen nad tem, da si je to funkcijo (v času njegove odsotnosti, saj je bil takrat v tujini) prilastil Ivan Remšnik, ki je nelegalno odstavljal slovenskega župana Franca Hanželiča.

Kako nevarno in pomembno vohunko so Nemci poslali v Ormož že deset let pred napadom na Jugoslavijo, se je izkazalo ob izbruhu vojne, ko se je Valerija Jahn legitimirala z visokim činom nemške tajne policije gestapo. Za zapahe je spravila ne samo prenekaterega Slovenca, temveč ji pripisujejo tudi krivdo za to, da so Nemci sami zaprli in obsodili na zaporno kazen ter odvzem premoženja njihovega lastnega simpatizerja in enega vidnejših ormoških kulturbundovcev dr. Otmarja Majeriča. Kot ambiciozen zdravnik je bil sicer uspešen in znan, a mu zaradi njegovega političnega prepričanja in drugih ravnanj ni moč pripisati tudi lepih značajskih lastnosti – prejnaspotno. Pri spopadu za nadvlado v hierarhiji lokalne (nacistične) »elite« sta trčila dva močna ega; svoje je opravila zavist, Jahnova pa je najbrž s pridom uporabila tudi očitke o zavržnem obnašanju dr. Majeriča do pri njem zaposlenih žensk. Pred obtožbami ga ni obvarovalo niti to, da se sam pravzaprav ni nikoli štel za (zavednega) Slovenca!

Priimek in ime	Opomba 1	Vir 1	Vir 2	Vir 3	Opomba 2
Brodar, dr. Aribert	Vodja ormoškega kulturbunda, veletrgovec z vinom.		OSS-III/212		Zobozdravnik, sin Štefana Brodarja, trgovca iz Ormoža.
Brodar, Elise			OSS-III/212		
<i>Brodar, Štefan?</i>		<i>DN-50/51 (Napačno!)</i>			<i>Izvirna s Hrvaškega, roj. 1. 2. 1875, trgovec v Ormožu, kupil vilo Urb ...oče dr. Ariberta Brodarja.</i>
Diermayer, Walter			OSS-III/212		
Dogša, Jožef (Josip)	Tovarnar (mila).			TL	
Fabijani, Friderik	Sodnik.	KMO			Pred 2. svetovno vojno se je tudi udeleževal sestankov kulturbunda v vili dr. Brodarja.
Gotwain, Avgust	Trgovec.	DN-50/51			
Jan, Valerija	Trgovka	DN-50/51	PMPO	TL	Valya Jahn, Wally Jahn, Valja Jan - sudetska Nemka (se je z materjo - ? Flesch priselila v Ormož okrog leta 1930 in vzela v najem trgovino z usnjem in sredi tridesetih let zaprosila za »primerno« stanovanje); domnevam, da je bila članica NSDAP in so jo načrtno poslali v Ormož kot zagrizeno nacistko, saj je bila med vodilnimi kulturbundovci! Po vojni je živela v Grazu in je tudi tam imela trgovino s čevlji.
Kautzhammer, Udo	Posestnik	DN-50/51		TL	? Kautzhamer
Kralj, Oto	Lastnik usnjarne	DN-50/51	OSS-III/212		Otto Krall
Kreutz, Avgust ml.	Avtomehanik	DN-50/51			Ubit leta 1945.

Lakner, Rudi	Trgovec	DN-50/51		TL	Lakner Rudolf
Lazar, Pavel	Trgovski pomočnik	DN-50/51		TL	
Majerič, Anton			OSS-III/212		
Majerič, dr. Otmar	Zdravnik, lastnik zdravilišča s kopališčem.	DN-50/51	OSS-III/212	KMO	Kot ovaduh se je udingal tujcem že od leta 1914 dalje!
Petovar, Maks	mlinar			TL	
Pirih, Marija	trgovka z usnjem	DN-50/51			Pri njej je stanovala Valerija Jan (na naslovu Ormož 71).
Rajh, Franc	hotelir	DN-50/51			Niti on niti žena Hedvika nista na seznamu pobeglih.
Remšnik, Ivan	delovodja v elektrarni			TL	
Salleg, Alojz	medičar			TL	
Stammen, Adolf			OSS-III/212		
Stammen, Grete			OSS-III/212		
Trautwetter, Gustav	lekarnar		OSS-III/212		
Verhovščak, Karol				TL	

Za majhne otroke velike zastave pred ormoškimi otroškimi vrtcem, v katerem so v času okupacije naše domovine že od malih nog naprej vcepjali malčkom (namesto ljubezni do naše slovenske zemlje in maternega slovenskega jezika) s svojo germansko vzgojo ljubezen do njihovega velikega »fubrerja in reicha«.
Fotodokumentacija Pokrajinskega muzeja Ptuj - Ormož, zgodovinski oddelek.

»Prava vzgoja« in svetli zglede niso ostali brez primernega odziva, ki ga je zaznati na obrazih Hitlerjugenda (Hitlerjeve mladine), ko so navdušeno prepevali ob odprtju ceste med Zavrčem in Ormožem leta 1943. Še večjo evforijo je bilo videti na žareče sijočih obrazih izdajalcev in njihovih potomcev, ko so 8. aprila 1941 v Špalirju z zastavicami s kljukastimi križi v rokah pozdravljali okupatorjeve vojake in jih obsipavali s cvetjem.
Fotodokumentacija Pokrajinskega muzeja Ptuj - Ormož, zgodovinski oddelek..

POBEGLI OB KONCU VOJNE²¹

Pred prodirajočo bolgarsko vojsko (v sestavi ruskih sil – Rdeče armade) in partizani je v strahu pred maščevanjem za prizadejano gorje med vojno ob koncu vojne zbežalo kakih 15 % prebivalcev našega mesta. Nekateri najbolj kompromitirani

posamezniki (kulturbundovci) so pobegnili v tujino že meseca aprila, večina pa jih je zapustila Ormož v prvem tednu maja 1945. Ob koncu vojne so z Nemci pobegnili tudi nekateri nemškutarji – domači privrženci in občudovalci nacizma. Okupatorjem in izdajalcem so se pridružili tudi nekateri posamezniki, ki niso bili toliko privrženci nacizma, temveč bolj kot ne le občudovalci(-ke) Nemcev. Kakor koli že, vseh skupaj naj bi jih bilo okrog 150, a tudi takšnega celostnega spiska ni, zagotovo pa je Ormož zapustilo ob koncu vojne 75 spodaj navedenih.

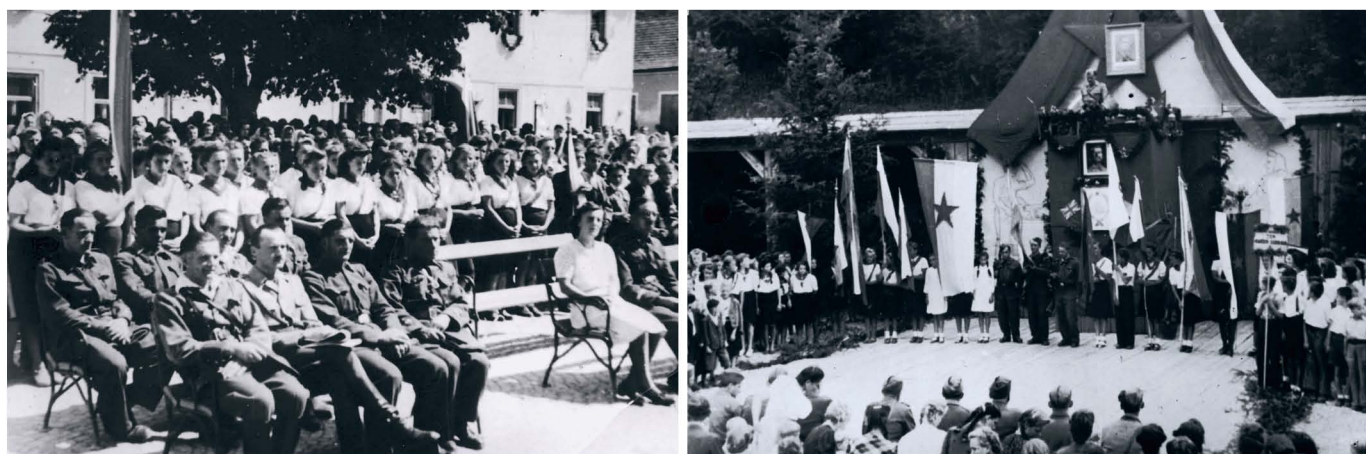
²¹ Zgodovinski arhiv na Ptuj: Fond »Mestni ljudski odbor Ormož 1945-1952 (SI_ZAP/0160/001/0010).
Razni drugi viri (ustni / pisni viri, publikacije, literatura)

Priimek, ime	Rojen	Kje	Pobegnil v	Sorodniki so leta 1945 živeli v	Bivši naslov	Zaplenjeno premoženje (nepremičnine)	Opombe
Besgeth, Angela	1. 5. 1888	Ormož	Avstrija	Graz	Ormož 81		Drug vir navaja - roj. 31. 5. 1880.
Brodar, dr. Aribert	5. 5. 1900	Ormož	Avstrija		Ormož 22	Vila s kletjo in vrtnarijo.	Zobozdravnik, vodja ormoških kulturbundovcev (drug vir navaja kot rojstno letnico – 1906); sin trgovca Štefana Brodarja (ki je izviral s Hrvaške), ki je okoli leta 1928 kupil vilo "Urh" – prej last vinskega trgovca Josipa Urha (zgradil jo je med leti 1890– 1895. Pri Brodarju je leta 1941 živelo na tem naslovu 15 ljudi!
Brodar, Elizabeta	15. 9. 1910		Avstrija	Murska sobota - oče	Ormož 22		
Brodar, Astrid-a			Avstrija		Ormož 22		
Brodar, Bernd	1941	Ormož	Avstrija		Ormož 22		
Brodar, Werner	1943	Ormož	Avstrija		Ormož 22		
Brodar, dr. Bertold	11. 7. 1911		Avstrija		Ormož 22		Na seznamu ni Sieghilde Brodar.
Diermayer, Ernest			Avstrija		Ormož 68	ne - uničil sam	
Diermayer, Herta			Avstrija		Ormož 68		
Diermayer, Ema	30. 7. 1887		Avstrija		Ormož 68		
Diermayer, Sieghilda	11. 5. 1904				Ormož 68		Ni na seznamu pobeglih.
Diermayer, Walter	29. 4. 1898						Sam si je miniral in porušil hišo ob pobegu na koncu vojne; a ga ni na seznamu pobeglih.
<i>Dogša, Jožef (Josip) *</i>					<i>Ormož 148 a</i>	<i>Vila s tovarno.</i>	<i>Tovarnar mila.</i>
Grm, Štefka (por. Krenmaier)	12. 12. 1921	Ormož	Avstrija		Ormož 48		Pobegnila na Koroško.
Godec, Barbara	5. 6. 1911	Graz	Avstrija		Ormož 50		
Gregorc, Rudolf	3. 5. 1892		Avstrija		Ormož 45		
Gregorc, Marija	24. 3. 1898		Avstrija		Ormož 45		
Heiss, dr. Alfred	31. 12. 1886	Kozje	Avstrija		Ormož 19	vila	Pobegnil v Graz.
Heiss, Valerija	22. 1. 1894	Rusija	Avstrija		Ormož 19		Pobegnil v Graz.
Heiss, Mihael	1921		Avstrija		Ormož 19		Pobegnil v Graz.
Heiss, Pavel	20. 4. 1927		Avstrija		Ormož 19		Pobegnil v Graz.
Heiss, Marija	14. 1. 1923		Avstrija		Ormož 19		Pobegnil v Graz.
Heiss, Pavla	29. 4. 1888		Avstrija		Ormož 35		
Heiss, Alojzija	16. 2. 1889	Ormož	Avstrija		Ormož 35		
Horvat, Angela	27. 2. 1914	Ormož	Avstrija	Strnišče (Šterntal) - mati	Ormož 107		Schladming; mati je bila po vojni zaprta v taborišču v Kidričevem; hči je nato zbežala v Novo Zelandijo in se tam poročila.
Ivanuša, Matija	17. 9. 1885	Loperšice	Avstrija	Ormož - svakinja	Ormož 96		

Ivanuša, Marija	1. 12. 1901	Oplotnica	Avstrija	Oplotnica	Ormož 96		
Ivanuša, Marija	13. 8. 1934	Ormož	Avstrija		Ormož 96		
Ivanuša, Hedvika	14. 9. 1938	Ormož	Avstrija		Ormož 96		
Ivanuša, Jožef	27. 11. 1902	Loperšice	Avstrija	Ormož - žena	Ormož 96		Se je vrnil.
<i>Jahn, Vajta *</i>			<i>Avstrija</i>		<i>Ormož 71</i>		<i>Trgovka z usnjem; ena vodilnih kulturbundovk v Ormožu.</i>
Jakopina, Klara	3. 2. 1919		Avstrija		Ormož 78		
Jurkovič, Danica			Avstrija	Ormož - mati	Ormož 32		Nato zbežala v Anglijo.
<i>Kanitzhammer, Udo*</i>	<i>5. 7. 1901</i>				<i>Ormož 25</i>		<i>Tovarnar usnja.</i>
Kossol, Marija	19. 9. 1881	Ormož	Avstrija		Ormož 67		
Kralj, Oto	27. 3. 1906	Ormož	Avstrija		Ormož 50	Vila in tovarna.	Pobegnilo je vsaj sedem družinskih članov.
Lakner, Rudolf	2. 2. 1908	Ormož	Avstrija		Ormož 104		
Lakner, Jožefa	6. 3. 1923	Ormož	Avstrija		Ormož 104		Pisni vir navaja, da je bila Meškova hči Pepca žena trgovca Laknerja, s katerim je emigrirala; a je ni na tem seznamu (možno, da gre za pomoto in je napačno zavedena kot Jožefa).
Lazar, Pavel	23. 1. 1911	Križovljan	?		Ormož 100		
Lazar, Štefanija	3. 12. 1919	Ormož	?		Ormož 100		
Lesjak, Alfred	18. 11. 1910	Ormož	Avstrija		Ormož 80		Brivec.
Lesjak, Valerija		Konjice	Avstrija		Ormož 80		
Mahalka, Krenfrid	1. 9. 1912	Ptuj	Avstrija		Ormož 44		
Mahalka, Erna			Avstrija		Ormož 44		
Mahalka, Uta			Avstrija		Ormož 44		
Mahalka, Rika			Avstrija		Ormož 44		
Majerič, dr. Otmar	30. 10. 1895	Ormož	Avstrija		Ormož 61	Vila in sanatorij.	Kot ovaduh je bil sodelavec nemške tajne policije že od leta 1914 dalje!
Majetič (Vrbnjak), Alojzija	2. 6. 1898		Avstrija		Ormož 58		
Orovič, Franc	4. 10. 1899		Avstrija		Ormož 111		
Orovič, Juljana	2. 2. 1900		Avstrija		Ormož 111		
Ošina, Terezija	8. 10. 1905	Celovec	Avstrija		Ormož 71		
Petovar, Maks	9. 8. 1889	Ormož	Avstrija		Ormož 15		IZDAJALEC - KULTURBUNDOVEC - DAL POŽGATI LENTO!
Petovar, Elizabeta	8. 11. 1896	Kog	Avstrija		Ormož 15		Ustni vir navaja, da so jo ob koncu vojne zaprli in da je skočila skozi okno v mariborskem zaporu in se tako ubila, Petovar pa je s hčerkama Marto in Pavlo pobegnil v Avstrijo.
Petovar, Marta	7. 4. 1923	Ormož	Avstrija		Ormož 15		Pavla Petovar, druga mlinarjeva hči, ni na seznamu (omenja jo Franc Pučko v svojih spominih).

Polak, Mitja	17. 1. 1920	Ormož			Ormož 101		Nenavadno, da je naveden na tem seznamu, saj je bil izgnanec. Po vojni je živel in delal v Braziliji (Sao Paulo, kjer je bil zdravnik).
Pirich (Flesch), Marija		Ptuj	Avstrija		Ormož 71		Ustni vir navaja, da sta Pirihova in Janova živeli skupaj
Poterc, Edit	17. 7. 1908	Ormož	Avstrija		Ormož 94		
Remšnik, Ivan	1. 10. 1894	Vuzenica	Avstrija		Ormož 30		
Remšnik, Ema			Avstrija		Ormož 30		
Remšnik, Werner			Avstrija		Ormož 30		
Salog, Alojz	20. 1. 1878	Ormož	Avstrija		Ormož 78		
Scheiferl, Rade							? Z roko pripisano na koncu seznama, priimek je lahko podoben.
Senčar, Marjana	28. 7. 1875	Ormož	Avstrija		Ormož 164		
Senčar, Frida	28. 3. 1899	Pušenci	Avstrija		Ormož 164		
Schroebel, Ivana	3.4. 1887		Avstrija		Ormož 135		
Skoliber, Ela		Ormož	Avstrija		Ormož 72		
Skoliber, Marija		Ormož	Avstrija		Ormož 72		
Stammen, Adolf	11. 6. 1870	Ormož	Avstrija		Ormož 86		? lekarnar
Stammen, Margareta	17. 6. 1911	Ormož	Avstrija		Ormož 86		
Toplak, Marija			Avstrija		Ormož 105		
Toplak, Frančiška			Avstrija		Ormož 105		
Verhovšak, Karl	23. 3. 1890	Graz	Avstrija		Ormož 70		
Verhovšak, Karl	18. 5. 1925	Ormož	Avstrija		Ormož 70		
Veselič, Franz	2. 12. 1909	Ormož	?		Ormož 70		
Veselič, Matija	11. 4. 1911	Ormož	?		Ormož 70		Se je vrnil.

S poševnim tiskom navedeni niso na seznamu, a so pobegnili (skupaj z družinskimi člani), ker so bili kulturbundovci. Njihovo premoženje (izdajalcev) je država zaplenila!

Končno svoboda, ki so jo v Ormožu proslavili 13. maja 1941 z mašo in velikim zborovanjem na glavnem trgu v dopoldanskih urah (levo), popoldne pa z mitingom v Mesni grabi (desno). Ob ženski v beli obleki sedi partizanski dubovnik Jože Lampret, verski referent v XIV. Diviziji. Fotodokumentacija Pokrajinskega muzeja Ptuj Ormož, zgodovinski oddelke, avtor obeh fotografij je Štefan Hožyan st. iz Ormoža.

Vsakemu bralcu/-ki posebej prepuščam oceno glede tega, ali je bilo prav in potrebno, da so pobegnili razen zagriženih nacistov tudi tovarnarji, zdravniki in trgovci, ki niso ljubili niti naše slovenske zemlje niti naših slovenskih prednikov, temveč so le izkoriščali naše danosti (od bogate zemlje, do pridnih rok naših skromnih ljudi). Prav tako ima lahko vsak svoje mnenje o tem, da jih je nova oblast razlastnila in zagospodarila z njihovim

nagrabljenim premoženjem, čeprav to ni moglo nadomestiti vsega tistega, kar so naši someščani pod njihovo nadvlado izgubili, in poplačati vsega gorja, ki so ga pretrpeli zaradi njih in njihove zaslepljujoče nacistične ideologije.

Čeprav je res, da je bil vsaj en Ormožan zaradi aktivnega sodelovanja z okupatorjem po vojni usmrčen, pa naj zato, da ne bi nasedli novodobnemu potvarjanju zgodovine, vendarle tudi jasno povem, da pri mojem preučevanju dokumentacije v arhivih nisem zasledil, da naj bi se v Ormožu zmagovalci (partizani, ki pa seveda niso bili vsi le komunisti – kot danes kar povprek enačijo ta dva pojma) posebej grdo znašali nad tistimi simpatizerji Nemcev, ki pa niso pobegnili in so torej ostali na svojih domovih. Če niso imeli na vesti izdajanja in drugih grozodejstev in če niso odkrito nasprotovali novi oblasti, je bilo verjetno najhujše, kar je doletelo ormoške nemškutarje to, da so »na prisilno delo obsojene kulturbundovce ... pritegnili k delu ... bodisi k popraviljanju cest ali pa sejanju gramoza vsak posameznik v določenem roku po 5 kubičnih metrov gramoza v gramoznici v Pušencih« ... da se niso brezdelno in v posmeh prizadevanjem drugih le potikali po mestu – glede na to, da jih zaprli niso.²²

Sklepne misli

Nemci so kot okupacijska vojska vkorakali v Ormož 8. aprila 1941 in ga obvladovali ves čas vojne do noči iz 7. na 8. maj 1945, ko so po natanko 4 letih zbežali iz Ormoža še zadnji. 8. maja so namreč že vkorakali v Ormož bolgarski vojaki, ki pa mesta niso le osvobodili, temveč so meščane tudi takoj temeljito pokradli, čemur je naredil konec naslednjega dne mestni odbor OF z vzpostavitvijo narodne zaščite, ki je obvarovala ljudi pred nadaljnjim nasilništvom – spet tuje – vojske, ki je štela vse za svoj vojni plen (stvari in ljudi, saj se je poročalo tudi o telesnem nadlegovanju).

Verjetno marsikdo še danes hrani v svojem fotoalbumu to fotografijo malčkov iz ormoškega otroškega vrtca, ki je bila posneta 4. junija 1945. Takratna pozdrava sta bila: »Za domovino – s Titom naprej!« (med mladimi) in pa (med starejšimi) »Smrt fašizmu – svoboda narodu!«. Fotodokumentacija Pokrajinskega muzeja Ptuj Ormož, zgodovinski oddelek, avtor fotografije je Štefan Horžan st. iz Ormoža.

Poznavanje lastne zgodovine in ponos nad izbojevanimi borbami naših prednikov za osvoboditev naše dežele, nam naj bosta spodbuda in navdih za uspešno zoperstavljanje ponovno obujenim ekspanzionističnim težnjam sosednjih držav po našem ozemlju. Skrb zbujajoče je spoznanje, da se zgodovina ponavlja v določenih ciklih in da smo po sto letih priča podobnim pojavom, kot so povzročili nastanek druge svetovne vojne. Naj ponovno spomnim, da so se leta 1941 polastile našega ozemlja vse sosednje države in da so se tudi takrat med nami Slovenci našli taki, ki se jim to ni zdelo napak, temveč so zavojevalce celo radostno sprejeli na naših tleh! Naši predniki so plačali visoko ceno za to, kar imamo danes mi, zato je naša dolžnost, spoštovati njihov trud in prizadevanja, prav tako pa zlasti, da zmoremo pogum in se z vsemi silami odločno postavimo po robu težnjam, ki so se ponovno obudile v zadnjem obdobju in merijo na prilastitev našega ozemlja. Italijani (pa ne samo neofašisti) vpijejo, da sta italijanska tudi Istra in Dalmacija (in ne samo Trst, ki so jim ga zavezniki dodelili, kljub temu da ga je osvobodila in zasedla partizanska vojska!). Kaj to pomeni, najbolje vedo tisti naši rojaki, ki so že enkrat morali živeti pod njihovim škornjem (Rapalska meja). Avstrijci kupujejo rodovitno slovensko zemljo v apaški dolini, istočasno pa tudi ob podpori avstrijske države zahtevajo, da naša država prizna obstoj nemške narodne manjšine na naših tleh (čeprav sama ne spoštuje določil avstrijske državne pogodbe). Madžarski se toži po izgubljenem Prekmurju in ne skopari z denarjem za spodbujanje njihovih ozemeljskih apetitov pri nas. Za ekonomskimi interesi (investicije) se pravzaprav skrivajo ozemeljske težnje; z ekonomsko odvisnostjo pa pride tudi kulturna. Zadnji čas je, da sprevidimo in se postavimo zase. Naši predniki so za to, da bi lahko živeli na svoji, slovenski zemlji, na kateri bi lahko govorili v svojem maternem, slovenskem jeziku, umirali. Slava jim!

Mestna graba je bila po vojni prijubljeno prizorišče tudi za mitinge, kot je bil ta na fotografiji iz leta 1946. Prvi pa je bil že 9. maja 1945 popoldne, ko je prevzel nadzor nad mestom Mestni ljudski odbor Ormož. Vir: SI_ZAP/0219, Zbirka razglednic, 1982–2007, št. 841_1.

Povzetek

V tem prispevku k polpretekli zgodovini mesta Ormož ne boste našli obširnih ponovitev že znanega z »učenicim« opisami ter pojasnili okoliščin in dogodkov pred in med drugo svetovno vojno (o tem lahko preberete drugje), a so te (zaradi umestitve in pojasnitve) vendarle podane – tokrat le na kratko ter na jasen in zato vsem razumljiv način. V svojem raziskovanju sem se namreč osredotočil na ljudi in njihove usode, o katerih z redkimi izjemami niste še nikoli slišali ali pa mnogo premalo. Verjamem, da bodo številni (v dveh letih zavzetega dela) mukoma zbrani podatki pomembni ne samo za zgodovinarje, ki proučujejo obravnavano obdobje, temveč tudi za druge ljudi, ne nazadnje za potomce, ki bodo morda o prednikih prvokrat prebrali in izvedeli tudi kaj takega, česar še ne vedo. V samem tekstu sem že opozoril na pomanjkanje dokumentov, s katerim sem se soočil, zato ostaja zanamcem in strokovni javnosti za popolnitev manjkajočih podatkov še kar nekaj dela. Kot najbolj poklicani bodo zaradi strokovne usposobljenosti in zavezanosti resnici morali podati dokončen odgovor zgodovinarji z navedbo še bolj točnih podatkov glede tistih ugotovitev, ki se mi še zdijo vprašljive (in so kot take ustrezno označene z vprašaji).

A ne glede na umanjkanje posameznih podatkov sem zbral množico razpršenih podatkov v celoto, iz katere boste lahko na enem mestu izvedeli za imena in priimke, rojstne podatke, naslove, poklice, datume in kraj izгона in še marsikaj drugega za vseh 120 iz Ormoža izgnanih zavednih Slovencev, med njimi sem posebej poudaril Maistrove borce in nekatere vidnejše člane organizacije Sokol. Čeprav so v središču mojega raziskovanja izgnani domoljubi, opozorim tudi na zaslužne župane in nekatere druge pomembne Ormožane, ki so živeli v našem mestu med 1. in 2. svetovno vojno in so vtisnili svoj pečat tudi v širšem prostoru. K celovitosti slike o okupatorjevih žrtvah med Ormožani prispevajo obogateni podatki o prebivalcih Lente, ki so jim ob koncu vojne uničili domove. V preglednicah so nadalje navedeni vsi, ki so bili med 2. svetovno vojno zaprti in internirani v koncentracijska taborišča, sledi seznam padlih borcev in talcev. Množici navedenih ljudi, ki so se v narodnem odporu uprli okupatorju, dodajam seznam tistih, ki so se z orožjem v rokah zoperstavili sovražniku. Ob tem je svojevrsten paradoks, da sem imel še največ težav s to kategorijo, saj za precej borcev ni znano, kje in kdaj so se borili, kateri enoti so pripadali, da si sicer skopi podatki večkrat nasprotujejo. Absurdno se mi zdi, da niti v Ormožu o njih ni bila izdana ena sama brošura, v kateri bi za zanamce zbrali verodostojne podatke o partizanih. Ni me pa presenetilo, da ni bil do sedaj objavljen obširnejši seznam ormoških Nemcev in nemškutarjev, ki so ob koncu vojne pobegnili pred zmagovalci. Članek tako sklenem z navedbo podatkov o 23 kulturbundovcih in s seznamom 75 ljudi, ki so zapustili Ormož skupaj s poraženo nemško vojsko.

Slikovno gradivo ilustrira zavedanje o prežeči pošasti bližajoče se vojne že ob koncu tridesetih let in poziva k odporu tako zoper nacistično pošast s severa, kot fašistično zver z zahoda (s prav tako krvoločnimi sorodniki z vzhoda in juga, saj so takrat Madžari enako brezsravno kazali ozemeljske pretenzije po Prekmurju, hrvaška marionetna država NDH pa je prav tako dobila svoj košček naše zemlje ob začetku vojne). Šokantne so redke fotografije iz časa nemške zasedbe našega mesta, ki prikazujejo ne le prihod njihove vojske na glavni trg, temveč tudi nekaj markantnih – vsem Ormožanom poznanih – zgradb s hitlerjanskimi zastavami. Izgon naših domoljubov je ilustriran s simbolnimi fotografijami z mariborske železniške postaje, od koder so jih s transporti izgnali v tujino, ter s fotografijo tovornjaka, ki je aretirane Slovence vozil iz Ormoža v zapore na Ptuj, Borl ali v Maribor. Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož je iz fonda njihove fototeke dovolil tudi objavo fotografij, posnetih ob koncu vojne, ki prikazujejo ljudi ob proslavljanju osvoboditve z zborovanji in mitingi. Svoboda ni dobrina, ki bi bila sama po sebi umevna in trajna – je ideal, za katerega se je treba stalno boriti in si ga izboriti! Očitno so se tega naši predniki zavedali bolj in prej kot njihovi zanamci, saj smo danes priča nekakšnemu slepilu med večino

prebivalstva, kot da se to (ponovno obujeni apetiti sosednjih držav po našem ozemlju – in premoženju) nas ne tiče. Ne dovolimo, da se zgodovina ponovi! Moj članek naj pripomore k razmisleku o tem za nacijo eksistenčnem vprašanju in upam, da bo vsakega prebivalca naše domovine pripeljal do domoljubne odločitve, da je to tu (v Sloveniji) naša zemlja in da tukaj govorimo slovensko.

Ključne besede

2. svetovna vojna, Ormož, Ormožani, izgnanci, Lenta, Franc Trop, borci, sokoli, Maistrovi borci, žrtve, kulturbund, pobegli ob koncu vojne

Viri in za njih v tekstu uporabljene okrajšave:

KMO: »Kronika mesta Ormož 1877–1956« iz rokopisne zbirke ZAP, Zgodovinski arhiv na Ptuj, SI_ZAP/0070; Rokopisna zbirka, šk. št. 27, ovoj 68.

ZAP: Zgodovinski arhiv na Ptuj – uporabljeni določeni (navedeno sproti v tekstu) podatki iz različnih dokumentov v fondih:

»Mestni ljudski odbor Ormož 1945–1952 (SI_ZAP/0160).

»Mestna občina Ormož 1857–1950« (SI_ZAP/0008).

»Sokol Ormož« (SI_ZAP/0087).

»Kronika mesta Ormož 1877–1956« (SI_ZAP/0070).

PMPO: Pokrajinski muzej Ptuj - Ormož: Fototeka zgodovinskega oddelka.

OSS: Zborniki »Ormož skozi stoletja« (natančneje so uporabljeni viri iz teh zbornikov, navedeni sproti v tekstu).

ZZ: Zgodovinski zapisi – publikacije Zgodovinskega društva Ormož (natančneje so uporabljeni viri iz teh publikacij, navedeni sproti v tekstu).

PAM: Pokrajinski arhiv Maribor, Mag. Jure Maček: dr. Alojzij Trstenjak – Spomini na svetovno vojno 1914–1918 (PAM, 2015)

DN: Drago Novak, Prekija 1941–1945, Založba Borec, Ljubljana 1987.

MF: Mirko Fajdiga, Pohorski partizani 1943, Založba Obzorja Maribor 1985.

TF: Tone Ferenc, Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji v letih 1941–1945, Založba Obzorja Maribor 1986.

TL: Tone Luskovič, Ormož v času II. svetovne vojne (<http://www.zb-nob-ormoz.si>).

ZB NOV Ormož: Zveza borcev za vrednote NOB Ormož (arhivsko gradivo) razpolaga z gradivom, ki je označeno z ZB.

ZB: Združenje borcev NOV Ormož (evidenčni kartoni »Popis vojnih žrtev 1941–1945: Preživele vojne žrtve«; ter Seznam udeležencev narodnoosvobodilnega gibanja in vojaških invalidov – popis naredil 5. 12. 1973 Ivan

Voršič).

ZDGM: Zveza društev generala Maistra.

Franček Pučko, Spomini na Lento (tipkopis, ki ga je pripravil Rado Kukovec na osnovi pričevanja in fotografij, pridobljenih od g. Pučka).

Rado Kukovec, Sokolsko društvo Ormož, Monografija ob 90. obletnici društva (za izdajo pripravil Dušan Gerlovič).

Rado Kukovec, Ob 80-letnici ormoškega sokola (tipkopis, ki ga hrani Pokrajinski muzej Ptuj Ormož – enota Ormož).

Razni drugi viri: Posamične informacije oz. podatki so bili pridobljeni/preverjeni tudi od ustnih virov ali iz pisnih izjav – pričevanj (Slavice Šumak, Ljubomire Skoliber, Zdravke Havlas, Vitka Roša, Ivanke Šterman, Alojza Ivanuše), iz publikacij, literature, biografskih in drugih leksikonov, svetovnega spleta idr.